

გურამ ბათიაშვილი

მოზრუნებული ქართველები

პიესა-კვლევა ერის ბედისა
მოქმედების დრო—1907წ.
მოქმედების ადგილი—მცხეთის შემოგარენი

მ ო ქ მ ე დ ი პ ი რ ნ ი:

მოძღვარი
 ყარამანი
 მოსე
 ახალუხიანი
 ცალთვალა
 მაღალი
 ჩინოვნიკი
 ოფიცერი
 აფროდიტა
 ლუარსაბი
 დავითი
 პორუჩიკი
 პოლკოვნიკი
 ფრაკიანი კაცი

პირველი ივერიელი
 მეორე ივერიელი
 აგიტატორი
 ნიკოლოზი
 ფილიპე
 ავალო
 პირმცინარე
 მწიგნობარი
 ყმაწვილები
 ასოთამწყოები
 რედაქტორი
 წითელკაშნეანი

ავანსცენაზე გამოდიან პირველი და მეორე ივერიელი. ერთხანს უხმოდ შეჰყურებენ დარბაზს.

პირველი ივერიელი. 1877 წელს ილია ჭავჭავაძემ რომ თავისთან მიგვიხმო, ოთხშაბათი დღე იყო. დიდი ბაასი არ გაუბამს. ორ კვირაში გაზეთ „ივერიის“ გამოცემას ვიწყებ და მინდა ჩემს გვერდით იყოთ, ერთად ვიმეცადინოთ უკეთესი საქართველოსთვისაო.

მეორე ივერიელი. იმ დღიდან „ივერია“ ჩვენი სახლი, სიხარული, გულისტკივილი, ოჯახი, იმედი გახდა. რედაქცია არც მაშინ დაგვიტოვებია, როცა ილიამ უარი თქვა რედაქტორობაზე: თქვენ მანდ უნდა გააგრძელოთ საქარ-თველოს სამსახური, ქართველ ხალხს ამაზე დიდ ამაგს ვერსად დასდებთ

იხსნება ფარდა.

დაბურული ტყის ფოთლებით მოფენილი მიწიდან კაცი ისე წამოიზღაზნება, გვეგონებათ, გუბიდან ამოვიდა და წუმპის სუნიც თან მოჰყვებაო. კაცს, ტანთ თხელი ახალუხი აცვია. წამოჯდება, მოკლე წვერზე ხელი მოისვამს, გარემოს ათვალიერებს.

ახალუხიანი. ეე, ეე...სად უნდა იყოს? (იყურებს, მიმოიხედავს, მიდამოს აკვირდება.) გაგვიყდები და ეგ არი--აქ არ დავტოვე?(დუმილი. სამიოდ ნაბიჯს გადადგამს, ფოთლებს, ტოტებს მიჰყრი-მოჰყრის, რაღაცას დაეძებს. ვერ პოულობს. მუხლებზე დადგება და მიწას გამალებული ფხოჭნის. ცალთვალა ისე დაადგება თავს, ვერც გაიგებს).

ცალთვალა (იზმორება, თვალებს იფშენეტს). რა ამბავია? (ახალუხიანი ერთი კი ახედავს, მაგრამ კვლავ თავის საქმეს მიუბრუნდება.) ასე რამ გაგაშმაგა? (ახალუხიანი კი ისე ებრძვის მიწას, ისე ფხოჭნის, ლამის თითები დაიგლიჯოს.) რა მოგივიდა-მეთქი, არ გეყურება?!

ახალუხიანი. აქ არა მქონდა? აი, აქ შევინახე. სად უნდა იყოს?

ცალთვალა. რა?

ახალუხიანი. ზედ ფოთლები მივაყარე.

ცალთვალა. ჰოო... (დაჯდება, მიწაზე გემრიელად მოიკალათებს.)

ახალუხიანი (კვლავ მიწას ფხოჭნის, ოთხად მოკაკული ცხოველს ემსგავსება, ღმუის კიდეც, ოხრაავს, ქშუტუნებს). დედას ვუტირებ... დედას ვუტირებ... რა დღეს ვაწევ...

ცალთვალა. რად გამაღვიძე? ჩემგან რა გინდოდა?

ახალუხიანი ფეხი აიდგა? სიარული ისწავლა?

ცალთვალა. მე რად გამაღვიძე-მეთქი, არ გეყურება?

ახალუხიანი (წამოიძარება). რა გამიწყალე გული, მიდი და რამდენიც გინდოდეს, იმდენი იძინე!

ცალთვალა (მიწაზე გაიშოტება). თუ ჩამეძინოს, არ გამაღვიძო!

ახალუხიანი. იავნანაც ხომ არ გიმღერო?

ცალთვალა (გადაბრუნდება). თუ მიმღერებ, მეამება!

ახალუხიანი (ერთხანს ბრაზით მისჩერებია ცალთვალას). გიჟია, ოხერი! (მიწაზე

დაეშვება, სახეზე დაბნეულობა აღბეჭდვია.) იავნანაც არ მაინდომა! (მიდამოს ყურადღებით ათვალიერებს.) სად უნდა წასულიყო? (წამოხტება, მუხის ხესთან მიდის, ლამის ზედ აეკრას. მოტრიალდება და სწორედ იქით გაემართება, სადაც მიწას თხრიდა. ნაბიჯებს ითვლის.) ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი! (შედგება.) შვიდი, მორჩა! რომ არ არის?

ცალთვალა (ახალუხიანს არც მოხედავს). კუნძთან მიდი, კუნძთან!

ახალუხიანი. რაო?

ცალთვალა. კუნძთან-მეთქი, კუნძთან!

ახალუხიანი. რა კუნძი, რის კუნძი!

ცალთვალა. ოოჰ, შენ ვინა ყოფილხარ!

ახალუხიანი (დაბნეული გაემართება კუნძისაკენ, ფოთლებს მიჰყრი-მოჰყრის, მიწასაც და ძონძებში გახვეულ „ბერდენკას“ აიღებს.) შენ რა იცოდი?

ცალთვალა (გადმობრუნდება). საქმე უნდა გიყვარდეს კაცსა, საქმე! თუ არ გიყვარს, ვერაფერს გახდები! (გადაბრუნდება და კვლავ ძილს მიეცემა).

ახალუხიანი („ბერდენკას“ წმენდს, ეაღერსება). როგორ გამაწვალე, შე შეჩვენებულო, შენა! არ გავგეჟდი კაცი, სად უნდა წასულიყო-მეთქი!

დაბნელება.

სიბნელეში გვესმის ვიღაცის ხმა.

– სიყვარული აი, ეგ არის, სწორედ ეს არის სიყვარული!

– ვისაც მამული არ უყვარს, ვისაც საქართველო არ უყვარს, ათას მიზეზს მოიძებნის და წვეთსაც არ დალევს, მაგრამ ვისაც გული შესტკივა ჩვენს მრავალტანჯულ საქართველოზე, ის შეერკინება ამ ყანწსა და ისე დაცლის, ვითარ ჩვენს წინაპართ მამული დაუცლიათ ურჯულოთაგან!

შუქი. სცენას მოქეიფეთა ჟივილ-ხივილი გაავსებს. სცენაზე გრძელი მაგიდა დგას. ეს მაგიდა, სადაც სცენის მიღმა იწყება და კვლავ სცენის მიღმა, ახლა უკვე მეორე მხარეს, გრძელდება. ცალკეული სცენები სწორედ მაგიდის სხვადასხვა წრეში თამაშდება.

ლუარსაბი. პასუხს რად არ მაძლევთ, ხალხნო, განა ეგრე არ არის?

შეძახილები: ეგრეა, ეგრე!

--ვისაც მამული არ უყვარს, ათას რამეს მიეღებ-მოეღება-მეთქი!

--ჭეშმარიტებას უბნობ!

ლუარსაბი. მამულს რა უხდება? მხნე მოძახილი. აქ არის კაი კაცობა. ჩვენს ამ ზნეს გაუმარჯოს!

დავითი. აი, ეს ბეჭი დიდ სიამეს მოგგვრის, თავადო!

ნიკოლოზი. მე კი მგონია, გუშინდელი სჯობდა.

ლუარსაბი. ნეკნები, აბა, ერთი ნეკნები ჩააგემოვნეთ!

პორუჩიკი. ჯერ უნდა დაჭრას ვინმემ... ისე რას გავიგებთ!

დავითი. ფერზე შეხედეთ, ფერზე!

ნიკოლოზი. მწვადები ამილახორისას უნდა გენახათ! აი, ეგ იყო სულის სიცოცხლეშივე ცხოვნება!

პორუჩიკი. ეგეთი მწვადი მხოლოდ ჩვენს მამულში თუ იქნება, მხოლოდ ჩვენში!

მოძღვარი (ამათ შორის დააბიჯებს). მე მინდა ერთი იგავი გიამბოთ, იგავი ქართველთა დიდებისა და...

დავითი (აწყვეტინებს). რა ღროს იგავია, ვეჟო!

პორუჩიკი. ქეიფი გვაქვს, ჩვენებური ქეიფი! იგავები და მისთანები იქით!

მოძღვარი. ერთი პაწია იგავი.

აფროდიტა (ნაზად, მანერულად, ეს მანერულობა გამოძწევია--თავისკენ მიმხმობი). იქნებ, იგავმა დაძლიოს ეს მოწყენილობა.

ყარამანი (მოძღვარს). გაგვეცა, გაგვეცა...

ლუარსაბი. ე, რასა გავხარ, რა არის?!

აფროდიტა (ასევე მანერულად, ნდომის წყურვილით). ნიკოლოზ!

ნიკოლოზი სმენად ვიქეც, ჩემო ანგელოზო!

აფროდიტა. სანამ უნდა ვიყოთ ეგრე!

ნიკოლოზი. ეგრე როგორა, აფროდიტაზედ უფრო აფროდიტავ!

აფროდიტა. აი, ეგრე, სულ ხმაურში, სუულ სიტყვების ამარა.

ნიკოლოზი (მიმოიხედვს). სსს... გაგვიგონებენ.

აფროდიტა. ნუთუ, არ მოგწყურდა ადრინდელი განმარტოებული ჟღურტული.

ნიკოლოზი (აწყვეტილებს). სს-მეთქი, ანგელოზო, რა დროს ეგ არი...!..

აფროდიტა. სად გაქრნენ ის სიყვარულით ანთებული თვალები!..

ნიკოლოზი. რა დროს ეგ არი, ასე როგორ იქნება!? ხომ ხედავ, რა ხალხი შეკრებილა -- ქვეყნის ნაღები!

ლუარსაბი. მამულის ღირსეულნო შვილნო, განა შეგვიძლია, არ შევსვათ მშობლიური სანახების სადღეგრძელო! აბა, რომელსა აქვს ჩვენნაირი მამული, აბა, რომელი ხალხია ეგრე ბედნიერი, ასეთის დიდებულის მიწა-წყალითა და ბაღ-ვენახებითა, ჩვენნაირი სუფრიანობითა და გამტანობითა!

ჩინოვნიკი. **Вот почему люблю этот прекрасный народ. Вот молодцы Грузины!**

პორუჩიკი. როცა მამულს ვადღეგრძელებთ, განა ყანწი გვიჭირავს, მამულის გული გვიღვეს ხელის გულზედა, მამულის მფეთქავი გული! (გაითამაშებს.) აი, ასე, დახედეთ! ამიტომაც სათუთად, ასე ნაზად ვემთხვიოთ მამულის გულსა! (ყანწს კოცნის. აფროდიტას კი შესცქერის.) დავეკონოთ მის ტუჩებსა, ალბათ, ბადაგზე უტკბილესსა და... (აფროდიტას) ღმერთო, მეღირსება კია?

აფროდიტა. რა კარგად უბნობ!

პორუჩიკი. მითხარ, მეღირსება?

აფროდიტა. ეგ მზერა, სიტყვები ქვასაც კი გააღღვობს.

პორუჩიკი (აფროდიტას წინ დაიჩოქებს). და შევსვათ მამულის სიყვარულით გახურებული სხეულის მამებელი წვენი. აი, ასე, ქართველნო! (სვამს. აფროდიტას კალთაში ჩარგავს თავს).

შეძახილები – ყოჩაღ!

– გაუმარჯოს!

– დიდება!

– მამულის ერთგულ შვილებს გაუმარჯოთ!

– ვუძღეროთ, ვუძღეროთ მამულსა და მის მამაც შვილებს!
მრავალჯამიერი მხნედ დასჭექქს.

ყარამანი. მე კიდევ ჩემსას მოგახსენებთ: იმას ვუბნობ, რომა ჩვენ მუდამ ფხიზლად უნდა ვიყვნეთ. ზოგიერთსა მამული არ უყვარს, ხალხნო, ან ისე არ უყვარს, როგორც ამ ჩვენს სათაყვანებელს ეკადრება. ეგ კი არაა, რაღაც-რაღაცებს ბლანდავენ და გვიკიჟინებენ. ამიტომ გეტყვით მე თქვენ: გაუმარჯოს ჩვენს მრავალტანჯულ მამულს!

მოძღვარი. მალე გვეხილოს ისეთი, როგორიც იყო და უნდა იყოს!

ყარამანი (გაღიზიანებული). ვითომ, როგორი უნდა იყოს? ეს რა ხმა, სიტყვა ესმის ჩემს ყურებსა... ხომ ვერ მიბრძანებთ, რა არ მოგწონთ?

ნიკოლოზი. ბატონებო, ისეთი, როგორიც თქვენ გინდათ, კვერი გამოაცხვეთ, მამული კი იყოს ისეთი, როგორიც არის!

შეძახილები: --მაშა, მაშა!

- ჭეშმარიტებაა!
- ჭეშმარიტებას ღალადებ ნიკოლოზო!
- მამულს დიდება!
- მამულს გაუმარჯოს!

სიმღერაც დასჭექეს.

მოძღვარი. სიტყვები სნეულსა—ზოგჯერ წამალია, მამულს კი საქმე, მოვლა სჭირდება!

შეძახილები. რაო, რაო, რაო?

- ეს რა გვაკადრა!
- მამულს ჩვენ არ ვუვლით?!
- გულისფიცარზე გვიწერია მისი სახელი!
- დღეში ათჯერ წარმოვთქვამთ მის სადიდებელსა!

მოძღვარი. სიტყვები, სიტყვები, მხოლოდ სიტყვები!

ლუარსაბი. მა, როგორ გინდა, ენაზე კლიტე დავიდოთ, მამული არ ვადიდოთ?!

ჩინოვნიკი. Молчать! А как-же еще, а как прикажете?

აფროდიტა. ნიკოლოზო!

ნიკოლოზი. სმენად ვიქეც, ძვირფასო!

აფროდიტა ვინ არის აი, ის ყმაწვილი, ეგრე სიყვარულით ანთებული რომ მიმზერდა?

ნიკოლოზი. პორუჩიკი? ეგა, აფროდიტაზედ მეტად აფროდიტავ, დიდებული ყმაწვილი გახლავთ, სახელოვანი ოჯახის შვილი...

აფროდიტა. ვკონებ, ჩინოსანიც...

ნიკოლოზი. და რაც მთავარია, ცოლ-შვილის ტვირთი არა აწევს მხრებზე.

აფროდიტა. როცა თვალები ეგრე უბრწყინავს, ეგ რა მოსატანია!

ლუარსაბი (მოძღვარს). სუფრაა ჩვენი შკოლაცა და ენივერისიტაცა!

მოძღვარი. მიმოიხედეთ, ძმებო, ქართველნო, რისთვის, როგორ, რატომ...

ლუარსაბი (აწყვეტილებს). იქნებ, იმას გვირჩევ, დღედაღამ წიგნი გვეჭიროს ხელში?

დავითი. სწორედ ეგ უნდა, მაგას ჩაგვძახის, ჩვენ გვასწავლის დაფიქრდით, რატომ, რისთვის მოსულხართ ამ ცისქვეშეთშიო (სიცილი.)

პორუჩიკი. ის კი არ იცის, რომ ჩვენ სუფრაზე ვიზრდებით, სუფრაზე ვკაჟდებით, სუფრაზე ვსწავლობთ.

ყარამანი. სწორედ უბნობს პორუჩიკი.

პორუჩიკი (ყარამანს მხედრულად გაეჯგიმება). მაღლობელი ვარ თქვენო აღმატებულება!

ჩინოვნიკი (ყარამანს). Молодцы Грузины, умеют жить! Это мне нравится!

ყარამანი. Спасибо, большое Вам спасибо!

მოძღვარი. მინდა ერთი იგავი გიამბოთ.

აფროდიტა (მანერულად). რატომ არ ამბობთ, მე გისმენთ! (ნიკოლოზს.) ნიკოლოზო, სად ხარ?

ნიკოლოზ (ნიკოლოზი უკმაყოფილო გადმოხედავს). რაო, კიდევ რაო!

დავითი. აბა, რად გვინდა ახლა ჩვენ იგავები და მისთანანი!

ლუარსაბი. მოდი, შვილოსა, ერთი ყანწი აიღე ხელთ და ცხოვრების ანა-ბანას

შენც ჩვენებრ გაიგებ. ქვეყანა აი, ამ ყანწს უჭირავს.

ნიკოლოზი (პორუჩიკს მიუახლოვდება). გიჟდება, ლამის სული დაელიოს შენს ნატვრაში.

პორუჩიკი. ვიზე მელაპარაკებით, ბატონო!

ნიკოლოზი. რა მოგდის, ყმაწვილო, ვინ არის ჩვენს მხარეში აფროდიტაზე უფრო მეტი აფროდიტა!

პორუჩიკი. კარალაიძის ქალი? დიდად მშვენიერია!

ნიკოლოზი. მხოლოდ არ არის აუცილებელი, პირველსავე წუთებში აუწყო, რომ ცოლიცა გყავ და შვილიც. ქალსა და კაცს შუა ყველაფერს თავისი დრო აქვს. ყურძნის კრეფა მხოლოდ ზაფხულის მერე იწყება!

პორუჩიკი. მე კი დღესვე მინდა რთველი ვიგემო.

აფროდიტა. ამ ადამიანს იგავი აქვს, იქნებ, ყური მივუგლოთ.

პორუჩიკი. ახლავ, ახლავ... უფრო მეტმა აფროდიტამ იგავის მოსმენა ინება!

ნიკოლოზი თავადო, აი, მოგიყვანეთ! (ყარამანს ფრაკიანი კაცს წარუდგენს. ამ კაცს ფრაკი კი აცვია, თავზე ქვაბურა ცილინდრიც ხურავს, მაგრამ უმაღლ იგრძნობთ, რომ ფრაკი მისი ტანსაცმელი არ არის, ისე აცვია, თითქოს ხანძრის დროს ნაჩქარევად მოისხაო).

ფრაკიანი კაცი (ერთობ მოკრძალებულად ლაპარაკობს, მორიდებისაგან ენაც კი ებმის). სახელგანთქმულსა და მამაც გენერალს მდაბალი სალამი! (ცდილობს ხელზე აკოცოს, ყარამანი არ ანებებს).

ყარამანი. დრო ბევრი არა მაქვს.

ფრაკიანი. ან როგორ გექნება, კნიაზ, ამხელა საქმეს აკეთებ – დღემუდამ მამულს ადიდებ. ამაზე კობტა საქმე ქვეყნად არ არის, არც იქნება!

ყარამანი. მოკლედ მოსჭერი!

ნიკოლოზი. ამ კაცსა სურს სამი წლით აიღოს თქვენი მამული, გირაოს ფულს ხვალვე მოგართმევს.

ფრაკიანი. ღიახ, სამი წლით. ეს მხოლოდ იმის გამო, რომ ფული... (ღიმილით.) მოგეხსენებათ...

ყარამანი. რამდეს იძლევი?

ფრაკიანი. ოცი ათასი!

ყარამანი (ნიკოლოზს). აქედან მომაცილე ეს ვაჭრუკანა!

ნიკოლოზი (ფრაკიანს). ეგ მეტის-მეტი მოგივიდა! მე სხვა რამ მითხარ და მაგიტომ მოგიყვანე კნიაზთანა. მაგ მამულების ფასი...

ფრაკიანი (ყარამანის ხანჯალს სტაცებს ხელს). აი, ეს ხანჯალი დამკარით! მეტი არა მაქვს! რომ მქონდეს... რა ვქნა, მე მხოლოდ ათი ათასის პატრონი ვარ, ხუთს ერთი დოსტი მასესხებს, ხუთსაც – მეორე.

ყარამანი. მიბრძანდი, მიბრძანდი!

ფრაკიანი. ბოდიში მომიხდია, თავადო, დიდი ბოდიში! მე მაინც ბედნიერი ვარ – ამხელა კაცს ველაპარაკე. მთელი ტიფლისი პატივს გდებთ, ხელზე ერთხელაც გაამბორებით და გაგეცლებით.

ნიკოლოზი. იქნებ, შეუნდოთ, თავადო, იქნებ...

ფრაკიანი. განა არ ვიცი, მეტი ღირს, მაგრამ რა ვქნა... არა მაქვს. აი, დღესაც ამბობდნენ, ეს ორი წელიწადი წყალდიდობა და გვალვა ჩამოღებო. თქვენ ფული გჭირდებათ, თორემ... იქნებ, ამიტომაც იმ მეგობარს ხუთასი კი არა, ათასი ვთხოვო და 2500 მოგართოთ.

ყარამანი. მხოლოდ ერთი პირობით!

ფრაკიანი. ცოლ-შვილის სიცოცხლე არა მთხოვო, დანარჩენზე ხელი დამიკრავს...

ყარამანი. თუ მე ფული ორ წელიწადში დაგიბრუნე, მესამე წლის მოსავლის ნახევარი ჩემი იქნება.

ფრაკიანი. რატომ ნახევარი თავადო, თუ ფული ორ წელიწადში დამიბრუნე, მამულიც თქვენი იქნება და მოსავალიც.

ნიკოლოზი. ოქროს სიტყვაა!

ფრაკიანი. ვახმე, თავადო, ჩემთვის ხალხის სიყვარულია მთავარი, მე თქვენნაირი ვაჟკაცებისთვის ვირჯები.

ყარამანი. სხვებს რომ არ გეკხარ, იმად მომწონხარ!

ფრაკიანი. კანტრაქტშიც ეგრე ჩავწეროთ: თუ ფული ორ წელიწადში დამიბრუნეთ, თქვენ თქვენთვის, მე – ჩემთვის.

ყარამანი. მომწონს ეს კაცი!

ფრაკიანი (შეპარვით). მაგრამ თუ სამ წელიწადშიც ვერ დამიბრუნე?..

ყარამანი. ეგ არ მოხდება!

ფრაკიანი. განა არ ვიცი, რომ არ მოხდება! როგორც ეს დედამიწა ქუსლების ბაკუნით მთვარეზე არ ავა, ან ის ვარსკვლავები ღამეს ჩემს საძინებელში არ გაათევენ, ისე ეს ამბავი არ მოხდება, მაგრამ კანტრაქტში რამე პირობა ხომ უნდა ჩავწეროთ? (სხაპა-სხუპით, თითქოს სხვათაშორის) თუ კნიაზმა ვალი სამ წელიწადში არ დააბრუნა, მამული შუაზე იყოფაო, კანტრაქტი კანტრაქტია! ყველაფერს ხომ თავისი წესი აქვს. ეგრე არ არის, კნიაზ?

ყარამანი. ეგრეა, ეგრე, ყველაფერს წესი და რიგი აქვს!

ფრაკიანი. მაშ, საღამო ჟამს სად გიპოვი, თავადო, კანტრაქტსა და ფულს

ერთად მოგართმევთ.

ყარამანი. ისევ აქა, სხვაგან რა მინდა!

ფრაკიანი. კარგი ადგილია, კარგი, თქვენთვის ზედგამოჭრილი. მაშ, გაგეცლებით და ფულით და კანტრაქტით გეახლებით.

მოქეიფენი (ყარამანს შემოეხვევიან). სად ხართ, გენერალო?

– თქვენი სიტყვა დაგეაკლდა!

– ქეიფს ეშხი აღარა აქვს!

– პურს ველარ ვჭამთ!

ყარამანი (გასძახის). ხუთი ყუთი შამპანსკი ჩემს ანგარიშზე!

ჩინოვნიკი. Пей до дна, пей до дна!

მოძღვარი. მე მაინც მინდა ერთი იგავი გითხრათ!

შეძახილები: შამპანსკიო!

– ქეიფი ხელახლა იწყება!

– აბა, დასცხეთ ერთი შიქასტა!

მოძღვარი. ხალხო, მომისმინეთ, მე ძალიან მინდა...

ყარამანი. დაუკარით, დაუკარით! (მოძღვარის სიტყვები ამ შეძახილებში დაიკა-რგა კიდევ).

ნიკოლოზი (ფრაკიანს). მე?

ფრაკიანი. შენ რა?

ნიკოლოზი. მე რა მრჩება? ეგრე ხომ არ არის-- ამოდენა ადგილ-მამული მუქთად ხელში ჩაგიგდია...

ფრაკიანი. ერთი თვე... კიდევ ერთი თვე მიდროვებია ფულის დაბრუნება, მეტი

რა ვქნა?

ნიკოლოზი. ერთი რა არი, ორი თვე მაინც იყოს!

ფრაკიანი. ჰო, როგორა მჩაგრავთ, სულ არ გებრალებით, ქართველ თავადებსა! თვენახევარი და მორჩა, მაიტა ხელი!(ხელი ხელს დაჰკრეს.)

ფრაკიანი ჩქარი ნაბიჯით გაეცლება მოქიფეთ, მას აქ აღარაფერი ესაქმება.

ნიკოლოზი. მიდი, მიდი უთხარი რამე, ეამება!

პორუჩიკი (აფროდიტას გზას მოუჭრის). ზუსტად თხუთმეტ წუთში, აი, იმ წალკოტში თავი უნდა დავიხრჩო და შემისრულეთ ერთი თხოვნა – ჩემი უკანასკნელი თხოვნა ადამიანებისადმი:

აფროდიტა (თითქოს შემფოთებული) ასეთი რა ხდება?

პორუჩიკი. მინდა თქვენ პირველმა და ერთადერთმა დაადინოთ ცრემლი ჩემს ჯერ კიდევ თბილ სხეულს – თქვენ პირველმა და ერთადერთმა, რადგან მე მეტი არავინ მყოლია და არცა მყავს სულის მეოხად.

აფროდიტა (კეკლუცად შეჰკივლებს). აჰ!

პორუჩიკი. დიახ, დიახ, თხუთმეტ წუთში, ზუსტად თხუთმეტ წუთში, არა, უკვე თოთხმეტ წუთში, მოდით და დამადინეთ ცხოველი ცრემლი.

აფროდიტა მითხარით, რა მოხდა, ღვთის გულისათვის, ნურაფერს დამიმალავთ, გემუდარებით, ყველაფერი მითხარით!

პორუჩიკი. ჩემებრ სასოწარკვეთილ კაცს სხვა რა დარჩენია, თუ არა სახრჩობელა! რა ხანია, ამოდ ველოდები თქვენს ალერსიან მზერას, და აი, დღეს, როცა ყველა იმედი გადამეწურა... მე თურმე მხოლოდ იმისთვის დაგბადებულ-ვარ, რომ თქვენი ნაკვალევი ვეძებო. თქვენ კი ერთი ღიმილიც არ მაჩუქოთ, ერთი... მითხარით, განა, სწორად არ ვიქცევი, საუკუნო განსასვენებელს რომ...

აფროდიტა (გათამაშებული სიკეკლუცით). პორუჩიკ!

პორუჩიკი. ამიტომ ამისრულეთ ეს მუდარა – თქვენ პირველი მოდით ჩემს ცხედართან და პირველი, (ხაზგასმით.) პირველი ცხარე ცრემლი გაიმეტეთ ვერე

უიძედოდ შეყვარებულისათვის.

აფროდიტა. თქვენ ხომ შარშან ნანოს მოთაყვანე იყავით...

პორუჩიკი. ვაი, რომ ვიყავი, რადგან ქვეყნად თქვენი არსებობა ვერ წარმო-მედგინა!

აფროდიტა. ამ ზამთარს კი დარეჯანს უძღეროდით რომანსებს.

პორუჩიკი. არა, ეს სიმღერა კი არა, ოხვრა იყო, გულის კვნესა, რადგან თქვენ... თქვენ ვერ მამჩნევდით და თუ გინდათ, უფრო ახლოს გაგაცნოთ ჩემი გულის დრამა, ცოტა უფრო ადრე მობრძანდით იმ წალკოტში, შვიდ წუთში მობრძანდით. (ყარამანისაკენ მიეშურება)

აფროდიტა. თუ ვერ შევძელი, გულს ნუ გაიტეხთ – ხვალ კნიაზ ქაიხოსროსას მეც ვიქნები.

მოძღვარი (ხმამაღლა. ცდილობს ყველას ყურადღება მიიპყროს). მეფე გიორგი XIII ყაზახ-ბორჩალოში ერთ დარბაისელს სწვევია, ჩამოვარდნილა სიტყვა ცხენებზედ და მეფეს უკითხავს იმ დარბაისელი კაცისათვის:

შეძახილები – რა დროს ეგ არი!

- რა მეფე გიორგი, რის მეფე გიორგი!
- რაო, რას ამბობს?
- ვინ დარბაისელს სწვევიაო?
- იგავსა ჰყვება, იგავსა!

– ბარელამ სთქვას!

მოძღვარი. მეფეს იმ დარბაისელი კაცისთვის უკითხავს: ყაზახ-ბორჩალოს ცხენი უწინ განთქმული იყო მთელს საქართველოში, ახლა იმისთანა ცხენები აღარ გამოდიან, რა იქნენ ის უწინდელი ბედაურები? იმ ბედაურებზედ ის უწინდელი ბედაურიქართველები შესხდნენ და გაფრინდნენო – უპასუხა თურმე გულამოჯდომით იმ დარბაისელმა კაცმა.

შეძახილები – ვინ გაფრინდნენო?!

– სად წავიდნენო?

– განა ქართველნი სულ აქ არა ვართ?

– ვერ მოგართვეს!

– იქნებ, ზოგიერთს მართლა უნდა, რომ წავიდეთ,

– მაგრამ არა, არ იქნება!

აფროდიტა. დააცალეთ, მოგვასმენინეთ! (ცდილობს შეუმჩნევლად გავიდეს).

მოძღვარი. ის უწინდელი ქართველები იმ ბედაურებზედ შესხდნენ და გაფრინდნენო!

საერთო სიცილი, რომელიც ხარხარში გადაიზრდება.

ლუარსაბი. აბა, იმას ჩემი ცხენი არა სცოდნია!

ნიკოლოზი. ისეთი ბედაური მყავს, ყაზახ-ბორჩალოს ცხენების დიდ გუნდს გადააფრინდება.

დავითი. მთელი წლის მოსავალი ცხენში მიმიცია და სად უნდა გაფრინდეს?

პორუჩიკი. არა სცოდნია, ჩემი თეთრონი, არა სცოდნია იმ ყოვლისმცოდნე დარბაისელსა! (რა დაინახა, აფროდიტა გავიდა, თავადაც შეუმჩნევლად გასვლას ცდილობს.)

სცენას ნელ-ნელა ედება ბინდი. მოქეიფეთა, დროისმათრეველთა სილუეტებსდა ვხედავთ მხოლოდ, ვხედავთ მათს უნიათო, ძალისა და ენერჯისაგან დაცლილ მოძრაობას.

პირველი ივერიელი. პეტერბურგიდან სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ილია დღემუდამ იბრძვის. ჯერ ჟურნალ „საქარველოს მოამბეს“ აარსებს, შემდეგ ჩვენს „ივერიას“, ქმნის თავად-აზნაურთა საადგილმამულო ბანკს, წერა-კითხვის საზოგადოებას. საქართველოში აღარ არის ასე თუ ისე მნიშვნელოვანი საქმე, რომლის წამომწყები არ იყო ილია ჭავჭავაძე, ან რომელშიც მისი აზრი, სიტყვა არ ერია.

ჩქარი, საქმიანი ნაბიჯით შემოდის ოფიცერი და პოლკოვნიკი.

პოლკოვნიკი (მტკიცედ, მკაფიოდ). პოლიციის დეპარტამენტის განკარგულებით, დღეიდან, 1884 წლის 14 ივლისიდან, დაწესებულია მკაცრი კონტროლი თავად ილია ჭავჭავაძეზე. გევალებათ კონსპირაციული წესით უთვალთვალოთ მის ცხოვრებას, აღნუსხოთ ყოველი ნაბიჯი: სად დადის, რას აკეთებს, ვის ხვდება, როგორ სამსახურს უწევს იმპერიას. მოხსენებით ბარათს წარმოადგენთ სამ დღეში ერთხელ, ხოლო საჭიროებისას – დაუყოვნებლივ. (გაჩუმდება, ოფიცერს დააცქერდება. თითქმის დამარცვლით.) დაუყოვნებელივ! იმოქმედეთ ძალიან ფრთხილად, ილია ჭავჭავაძე დიდი ძალაა, ძალიან დიდი ძალა! (გადიან.)

ავანსცენა. განათდება სცენის ის ნაწილი, რომელშიც ტყის სცენა თამაშდება.

ცალთვალა (უცებ წამოხტება). ერთი ამას დამიხედეთ!

ახალუხიანი. რა? (წამოიჭრება, იარაღს შემართავს.) ეტლი გამოჩნდა?

ცალთვალა. რა დროს ეტლია, ბრიყვო! მზე ახლა ამოვიდა.

ახალუხიანი. აბა?

ცალთვალა. წადი და აქ მოათრიე, ჩქარა! (ახალუხიანმა ვერაფერი გაიგო, უძრავად დგას.) სახედრისა რა ხარ?

ახალუხიანი. აბა, სახედარი!

ცალთვალა. დროზე ჰქმენ აი, იმ კაცსა ხედავ, გზაზე რომ მოდის? ჩაირბინე და თუ არ გამოგყვეს, მაგ „ბერდენკის“ ლულა მიუშვირე. და თუ მაინც არ გამოგყვეს, დაახალე კიდევ(ახალუხიანი აუჩქარებლად მიდის.) დროზე, დროზე! ახალუხიანი გადის. ცალთვალა კვლავ მიწაზე გაიშობება. ისმის ჩიტების ჭიკჭიკი, ბუღბუღის საამო გალობაც, ცალთვალა წამოჯდება, მიყურადებს, საიდან ისმის გალობაო, მერე ფრთხილად აიღებს ქვას და ესვრის. გალობა შეწყდება. ცალთვალას სახე გაუბრწყინდება, კვლავ მიწაზე გაიშობება.

ახალუხიანი (შემოდის, თან მაღალი, თხელ-თხელი ახალგაზრდა კაცი მოსდევს). მოვიყვანე! (ცალთვალამ პასუხი არ გასცა.) მოვიყვანე. (ღუმილი.) მოვიყვანე-მეთქი!

ცალთვალა. მოიყვანე და მოიყვანე! დაჯექით. თავადი ახლახან ადგა ლოგი-ნიდან (ახალუხიანმა მაღალს გადახედა და უხმოდ დაეშვა მიწაზე).

მაღალი (ღუმილის შემდეგ). ჩემგან რა გინდათ?

ახალუხიანი. დაჯექიო, ხომ გაიგონე?

მაღალი (დაჯდება). აი, დაჯექი, მერე?

ახალუხიანი. ჰოდა, ეგრე!

მაღალი დაბნეული ზის. ახალუხიანი „ბერდენკას“ წმენდს და ღიღინებს.

ნათლება სცენა. აქ კვლავ გრძელდება ქეიფი, დროსტარება.

ნიკოლოზი (აფროდიტასთან დაწყებულ საუბარს განაგრძობს). თუ ჩემს ცხენს ხუმტური მიეცა, ისე გაფრინდება, თვალსაც ვერავინ წაატან.

აფროდიტა. გაუჩნდება კი იმ შენს ცხენსა ხუმტური რამე?

ნიკოლოზი. შენა გგონია, რომ არა?

აფროდიტა. თუ ისიც პატრონივით ხამუშ-ხამუშ გაახელს თვალსა?

ნიკოლოზი (გაიცინებს, ქალს ხელს გამოსდებს). ერთი აქეთ მოდი, თვალისჩინო! ერთმა კნენამა თანამეცხედრე გაჰკენწლა: შენს მამალს შეხედე, ღლეში ცხრა დედალს მაინც ანიჭებს ამქვეყნიურ სიტკბოებას და შენ, მის პატრონს, რა მოგსვლია, რომ ერთზეც გულნაყარად ხარო.

აფროდიტა (გადაიკისკისებს). იმ მამლის პატრონი შენ ხომ არა ხარ?

ნიკოლოზი. გინდაც ეგრე იყოს, ყური უგდე, პასუხი ისმინე: ერთ დედალზე ცხრაჯერ კბილის გაკვრას, ცხრა სხვადასხვა ფერისა და გემოს დედლის

შეხრამუნება მირჩევნიაო (ქალს ცივად გაშორდება).

აფროდიტა (ბრაზმორეული შესცქერის მიმავალ კაცს). ცხრა დედლის შემხრამუნებელს, რომ კბილებიც ბასრი უნდა ჰქონდეს?!

ყარამანი. დღე მიიწურა, ბატონებო! მზის სრბოლა ცის კაბადონზე დასასრულს უახლოვდება და ჩვენ რა უფლება გვაქვს, კიდევ ერთხელ არ ვაამოთ ჩვენს გულსა და სულსა-- არა ვთქვათ მამულის სადიდებელი. სწორედა ბრძანა პორუჩიკმა, ჩვენ ახლა ყანწი კი არა, მამულის გული გვიჭირავს ხელში, მამულის გული! (ხმადაბლა.) მაშ, სათუთად, ბატონებო, წყნარად, მშვიდად დავლიოთ მამულის სადღეგრძელო და დავცალოთ ყანწი ისე, როგორც მამულის დაცლა გვეწადა მტრისაგან.

შეძახილები – ვაშა!

- გაუმარჯოს!
- ოქროპირია ჩვენი თავადი!
- მტრის რისხვაა გენერალი!

მოძღვარი. და გვწადია დღესაც!

ყარამანი (ყანწს გამოსცლის და დასჭყვივლებს). **В строю!** (ყველა გაირინდება.) ჩვენ ახლა დავლევთ მამულის ღირსეულ შვილთა სადღეგრძელოს. ასწიეთ ყანწები და დაამხეთ მოყვასის მტრადმახსენებელი!

ყველამ ერთდროულად ასწია ყანწი – ერთნაირი, ლამაზად მოხატული ყანწი.

მოძღვარი. აი, იქ, ლობესთან კაცი წევს, შიმშილით ფეხზე ვერ წამომდგარა.

დავითი. რაო?

პორუჩიკი. კაცი წევსო!?

ყარამანი. მერედა, რისთვის წევს, რა უნდა!

მოძღვარი. მისი სახლი ზგავმა მიწაში ჩაიტანა, ცოლი და შვილიცა! შიმშილით ისე დაოსებულა... ფეხზე ველარა დგება.

დავითი. მერედა, ახლა მაგისი დროა? აბა, ერთი გადახედე, ვის სცალია მაგისთვის, ხომ უნდა იცოდე, რა დროს რა თქვა!

ყარამანი. რა არის სამშობლოს სიმდიდრე? რით არის ეს ცა ფირუზ, ხმელეთ ზურმუხტი ქვეყანა მდიდარი და ბედნიერი? თავისი შვილებითა, თავისი ასულებითა და ვაჟკაცებითა. ენგრე არ არის, ხალხნო?

– ენგრეა, ენგრე!

– მაშა, მაშა!

– სხვა რა უნდა იყოს, ან რა არის!

ყარამანი. ამიტომ ვადიდოთ შვილნი ჩვენი მამულისა, ვადიდოთ – ისინიც, ვინც ცხოვრებამ გულში ჩაიკრა, მეცხრე ცაზე ასტყორცნა და ისინიც, ვისაც ამრეზილად უცქერს, ან ზედაც არ უყურებს. ისინიც ხომ ჩვენი ღვიძლი ძმები არიან!

შეძახილები: – ჰაი, ჰაი რომ ჭემმარიტებას დალაღებ!

– ენგრეა, ენგრე!

– სრული სიმართლეა!

აფროდიტა (მოძღვარს). იქნებ, ყოველი ქართველი არ შემსხდარა იმ ბედაურებზედ და კვლავაც აქ არიან? მცირედი მაინც, სულ მცირე.

მოძღვარი. მცირე რა არი, მეტიცა, ქალბატონო, მეტიცა, ოღონდ კია, არ ჟრიაბულობენ, უხმოდ ხნავენ, მკაში კი... ჰაი დედასა, ისევ ქართველი არ უშლიდეს მკასა!

ლუარსაბი ეგ რა არი, რითვინ არა სვამთ? ლაპარაკი, ლაპარაკი და მეტი არა გინდათ, რა?

პორუჩიკი. მაგათ ჩვენი არ ესმის.

ნიკოლოზი. მამულისა და ხალხის სინარული არ ესმის?

აფროდიტა (მოძღვარს). რა საინტერესოა, ღმერთო ჩემო... ერთი დამანახვეთ – სად არიან? ოღონდაც დამანახეთ!

მოძღვარი. თქვენ ვერ დაინახავთ, იმას სხვა თვალი ხედავს.

პორუჩიკი (წამოხტება). მე... მე... მე დავანახებთ... მიიწით, იქით იქით... ფეხებში ნუ მედებით (მოძღვარზე მიათითებს) აი, აი ეს არის!

ყარამანი. მაშ, შენა ხარ, ვეჟო, ის შეუცნობელი... არცა მღერი, არცა სვამ...

მხოლოდ ყბედობა...

აფროდიტა. რა საინტერესოა!... კარგად შეგხედო...

ყარამანი (მკაცრად). რატომ და რითვინ არა სვამ მამულისა და მის შვილთა სადიდებელს?

მოძღვარი. აი, იქ კაცი წევს ტანჯული, მშიერიცა, მცივანიცა, მწყურვალიცა. მისი გასაჭირი არავის ესმის.

ყველა ერთად. რააო, ეგ რასა ბოდავს!

მოძღვარი. ჩვენ... თქვენ დალხენილთ უნდა გესმოდეთ... უნდა გრძნობდეთ მის სულსა...

ყველა ერთად. რას გვამუნათებ, რა გინდა ჩვენგან!

კნიაჟნა. რა საინტერესოა... მერე. მერე?

ნიკოლოზი. რატომ და რითვინ? შენ გეკითხებით!

მოძღვარი. შიათ, სწყურიათ, ცხოვრებისაგან ნაცემ-ნაგვემნი არიან.

ლუარსაბი. შენა, შენა ვინა ხარ, ვინ მოგიხმო?

მოძღვარი. სარკე, თქვენი სარკე. ამ წყლის სარკეში გხედავთ.

ყველა ერთად (ხარხარებენ). სარკეო, თურმე სარკეში გვხედავს... იქნებ, ჩვენს მომავალსაც ხედავ? ან მაგათ რა გამოლევს—მშიერ-მწყურვალთ, შეხე რამდენი არიან!

მოძღვარი. ჩვენი ხელის გაწვდენა...

პორუჩიკი. ღირსეულნო, სწორედ ესენი დაგვძახიან, ქართველი ხალხის საქმე უკუღმა მიგყავთ და ჩვენ უნდა წაღმა დავატრიალოთო, აი, ესენი ჩაგვძახიან ამას, ესენი!

ყარამანი. ყანწი, ყანწი მომართვით! (ვიღაცამ ყანწი მიაწოდა. მოძღვარი არ იღებს.) აბა, დაცალე და მიხვდები, რომ სწორედ ჩვენა ვართ ნამდვილი საქართველო!

ნიკოლოზი. დალიე და ნახავ, რა კარგია ეს ცხოვრება!

დავითი. ის უქონელნიც დაგავიწყდება!

ყარამანი. აბა, ჩქარა!

ჩინოვნიკი. Пей до дна, пей до дна!

ყველა ერთად: Пей до дна, пей до дна, , пей до дна!

ყანწს ხელში აჩენებენ. მოძღვარი ზიზღით შესცქერის დროის მათრეველთ. მერე ყანწს გადმოაპირქვავენ და ღვინოს მიწაზე ღვრის.

მოძღვარი. ვიცი, ცოდვაა, ვიცი, არ იქნება გლეხკაცის მარჯვენით მოწეული ჭირნახულის ეგრე განიავება, მაგრამ თქვენ სხვანაირად არა გესმით რა... თქვენ სხვა არ გინდათ გაიგოთ!

ნიკოლოზი. ერთი ამას დამიხედეთ!

ლუარსაბი (ხანჯალზე ხელს წაივლებს). ეს რა გვიყო?

დავითი. დასცხეთ, დასცხეთ და მოგვაშორეთ!

მოსე. ჰკა მაგასა!

ყველა ერთად: ჰკა მაგასა! (ლამის ეკვეთონ კიდევ მოძღვარს, მაგრამ იგი

უძრავად დგას კოპებშეკრული.)

მოძღვარი (მარჯვენას აღმართავს). ქართველნო, ეგეთის ცხოვრებით ქვეყანას გულში სცემთ ლახვარს! ის კი სჯობია, ეგ ლახვარი მტრისაკენ მიმართოთ! ისედაც რამდენი გყავს და თქვენც ნუ ექცევით მტრად, გონს მოდით!

ყველა ერთად: ვინ არის მტერი, მტერს სადა ჰხედავ!

მოძღვარი. მიმოიხედეთ,ახლოს არიან, მხარს გვიმშვენებენ, თქვენი ცხოვრების წესი და რიგიც მტერია, ეგეცა სცემს ლახვარს მამულსა.

პორუჩიკი. მიეთ-მოეთობს, სალად ვერ არის!

ყარამანი. არ უნდა, ნუ უნდა! ჩააგე ხანჯალი!

მოსე. ვერა ხედავთ, ჩვენი არ არის!

ლუარსაბი (ხანჯალს ჩააგებს). ჩვენ მეტი დაგვრჩება!

აფროდიტა (მოძღვარს, კეკლუცად). მე რომ თქვენი სახელი არ ვიცი?!

მოძღვარი. ქართველიშვილი, ჩემო ქალბატონო!

აფროდიტა. ეგრე უბრალოდ ქართველიშვილი და მეტი არაფერი?

მოძღვარი. ერთი ქართველი კაცი გახლავარ, ჩემო ქალბატონო, ჩემნაირი ათასობითაა!

პორუჩიკი (თანამეინახეებზე). ეგენი ამბობენ, ქართველები ჩვენა ვართო.

დავითი. ქართველები სწორედაც ჩვენა ვართ!

ნათლება სცენის ის კუთხე, რომელშიც ტყის სცენა თამაშდება. მაღალი ბერდენკას წმენდს, ცალთვალა ხვრინავს. შემოდის პირმცინარე, ყელამდე შეიარაღებულ მღუმარე კაცთან ერთად.

პირმცინარე (პირქუშად). ყველანი აქა ხართ?

ცალთვალა (ადგილიდან წამოიჭრება). აქა ვართ, მაშა!

პირმცინარე. ძალღონე შემოინახე! (მაღალზე.) ამან ხომ არ დააგვიანა?

ცალთვალა. აბა, რა ვიცი, გზაზე მიდი-მოდიოდა და ამოვიყვანეო, აქ მოდიოდა, რო?

პირმცინარე. ახლა რა დროა?

ცალთვალა. თავადი ლოგინს უკვე გაეცალა.

პირმცინარე (ბოღჩას ხსნის, ოფიცრის მუნდირებს ამოიღებს). საქმეს მივხედოთ: რაც გაცვიათ, ყველაფერი გაიხადეთ... (შეყოვნდება, ფიქრობს.) არა, ეს მუნდირები ზედ გადაიცვით! აჰა, მაღალო! (ყველას ჩამოურიგებს, იცმევენ, თვითონაც იცმევს) აბა, ყოჩაღად!

ახალუხიანი (მუნდირს მოირგებს, იცინის). ბერიკებივით ვართ!

პირმცინარე (მკაცრად). სასაცილო აქ რა არი?

ახალუხიანი (სიცილი პირზე შეაშრება). არა, არაფერი.

პირმცინარე საბერიკაო არაფერი გვაქვს. ქვეყანას შვება უნდა მოვგვაროთ.

მაღალი. ჩემგან რა გინდათ? (პირმცინარი გამომცდელად შეხედავს, საყვედურიან მხერას არ აცილებს.) ეგრე რად მიყურებ?

ახალუხიანი. მოდიოდა, მაგრამ ფეხი უკან რჩებოდა.

პირმცინარი (მაღალს დაჟინებით ჩასცქერის). შენა ვინა ხარ?

მაღალი. უკან გავბრუნდე?

პირმცინარი (გაოცდება). ვინა ხარ-მეთქი?

მაღალი. ჰოდა, ჩემი გზით ვივლი.

ახალუხიანი. წახვალ?

მაღალი. ჰო, რაო?

ახალუხიანი (ჯერ ცალთვალას გადახედავს, მერე პირმცინარს დააცქერდება. მის სიტყვას ელოდება). აბა, რა ვიცი, რო...

პირმცინარი. შენ ვისი ნებითა ხარ აქ მოსული, ვინ დაგავალა?

მაღალი. ადგილობრივმა კომიტეტმა.

პირმცინარი. ის არ გითხრეს, რომ მე ბევრი ლაპარაკი არ მიყვარს? (პაუზა.

უცებ.) წადი!

მაღალი. ეგრე აჯობებს... (ოფიცრის მუნდირს იხდის და ხეზე გადაკიდებს) კარგად იყავით!

ცალთვალა. ეგრე უშვებ?

პირმცინარი (მღუმარე კაცს აცქერდება, რას მირჩევო, მღუმარე თავს დაუქნევს. მაღალს). მოიცა! (მშვიდად.) მიდი შენს ხალხთან, კომიტეტის თავს ყველაფერი წვრილად მოახსენე (ცალთვალას.) განაჩენი იმათ გამოუტანონ. (მაღალი ადგილიდან არ იძვრის.) წადი, რაღას უდგებარ!

მაღალი. აქ, რა უნდა ვაკეთო-მეთქი, ვიკითხე (პირმცინარი ღუმს.) მე მინდა ვიცოდე, აქ რისთვისა ვარ.

პირმცინარი. ველარ გამოგვადგები. უნდა წახვიდე!

მაღალი. ხომ მაქვს უფლება, ვიცოდე, რისთვისა ვარ.

პირმცინარი. შენს კომიტეტთან მიდი, იმათ ჰკითხე. ისე კი... (ფიქრობს.) შენნაირი

კაცი არც იმათ გამოადგება.

მაღალი. მე მერყევი არა ვარ, ჩემი საქმე მიყვარს (ოფიცრის მუნდირის ჩაცმას იწყებს). არსადაც არ მივდივარ. ერთი გენახათ, კვირას, რო კნიაზი ჭავჭავაძე თავის სტუმრებთან ერთად „ბალკონზე“ გახშობდა, ეზოში როგორ ავტეხეთ „ბუნტი“ დამპალ ხორცს გვაჭმევენ-მეთქი.

პირმცინარი. მერე რაში ივარგეთ, რა გამოვიდა, გლახთა ექსპლოატატორმა ჭავჭავაძემ კატის კნუტებივით გამოგყარათ (მღუმარე კაცს შესცქერის, მის დასტურს ელოდება).

მაღალი. გ იმიტომ რომ გეზი იყო უგერგილო, აზრი უნდა მიაყოლოთ საქმეს, ეგრე გამარჯვება არ იქნება.

პირმცინარი(ხმადაბლა). კომიტეტის გეგმასაც გვიწუნებ? წადი!

მაღალი. ნაბრძანები მაქვს და აქ უნდა ვიყო..

პირმცინარი (ხმადაბლა გამოსცრის). წადიო, გითხრეს! (პაუზა, ხელს იარაღისაკენ წაიღებს.) რევოლუციას შენნაირები ვერ გამოადგება. გაგვეცალე!

მაღალი. კომიტეტმა ეგრე მიბრძანა.

პირმცინარი. წადი! ეს ერთი მოთქვამს, ოღორიი მითქვა.....

მაღალი. ასეთი რა მოხდა, ის ვიკითხე...

პირმცინარი.წადი-მეთქი!

მაღალი შეტრიალდება, თავჩაქინდრული მიდის. პირმცინარი ზიზლით შესცქერის. მერე ცალთვალას და ახალუხიანს მიუბრუნდება.

ახალუხიანი ახლა კი პური ვჭამოთ ეგე,კალათაშია, ამოალაგეთ!

პირმცინარი. რომ იცოდეთ, როგორა მშია.

ცალთვალა. ამ დილაადრიან რა დროს ჭამაა!

პირმცინარი. არ გინდა და ნუ შესჭამ, ეგ შემწვარ-მოსარშული მხოლოდ იმისთვისაა, ვისაც შია (ცალთვალას.) ლუკმა გავტეხოთ.

ცალთვალა – რევოლუციაც მოხდეს, ვიდრე მზე შუბის ტარზე არ დადგება, ლუკმას ვერ ჩავიდებ პირში.

პირმცინარი (ლუკმას აიღებს, ლაპარაკობს ხმადაბლა კატეგორიული ტონით), კომიტეტი გავალეებს: მოახტი ჩემს ცხენს, ეგე, იქა ძოვს ბალახსა, სოფელში ჩაარბინე და მაგისი სახლი გადაწვი.

ცალთვალა (ნირწამხდარი წამოდგება). რა?!

პირმცინარი. ნუ აყოვნებ! ცეცხლი წაუკიდე და ამოარბინე, ოღონდ სახლის ფერფლად ქცევას დაელოდე, (კალათიდან არაყს ამოიღებს, ახალუხიანს.) ჩვენ კი ამას შევექცეთ.

ახალუხიანი. ე მაგის ძალით, ტახსაც კი შევერკინები.

პირმცინარი (ცალთვალას). შენ კიდე აქა ხარ? კომიტეტის დავალება, მანამ სანამ მზე შუბის ტარზე დადგება, ისე უნდა შეასრულო, ზადი არა ჰქონდეს, ნაფოტიც კი არ უნდა დარჩეს, ნაფოტიც!

ცალთვალა. მივდივარ, მივდივარ! (გადის.)

დაბნელება.

ნათლება სცენა, სადაც გრძელდება დროის მათრეველთა დრეობა. შემოდის ფრაკიანი კაცი. ახლა ამ კაცს, ფრაკი მოხდენილად აცვია და ცილინდრიც ღირსებით ზურავს. და საერთოდ, ხაზს უსვამს საკუთარი თავის ღირსებას, თავდაჭერილია, დინჯად და აუჩქარებლად ლაპარაკობს. პორუჩიკს მიუახლოვდება და ზურგზე ისე მიადებს ხელჯოხს, გეგონებათ, კარზე აკაკუნებსო. პორუჩიკი გაოცებული მოუბრუნდება.

ფრაკიანი. ასე არ გამოვა, კნიაზ, არ გამოვა!

პორუჩიკი (ფრაკიანს აცქერდება). მოწყალეო ხელმწიფევე, რომ ვერა გცნობთ?

ფრაკიანი. მაშ, ველარა მცნობ კიდეც?

პორუჩიკი. დიახ და არა ვგონებ, ეს იმხელა ცოდვად მეთვლებოდეს, რომ შენობით მელაპარაკოთ!

ფრაკიანი (ჯოხს იატაკს დაჰკრავს). იყო დრო, როცა...

პორუჩიკი (იცნობს, მზერა გაუბრწყინდება). თქვენ... თქვენ... შენ ხომ ჩვენი...

ფრაკიანი (ჯოხს უფრო ძლიერ დაჰკრავს იატაკს). მე ჩვენი არ ვიცი, მე ვიცი ის, რაც შენია და ვიცი ის, რაც, ჩემია. მე საქმე ვიცი, საქმე!

პორუჩიკი (ხანჯლის ტარს ხელს წავლებს, ცივად). აქ რად მოსულხარ?

ფრაკიანი (მცველებს გადახედავს, მცველებმა ხანჯლები გააშიშვლეს). იმად, რომ გეყოთ, ჩვენი დაშინება, მთავარი: გუშინსწინა ჩვენს კანტრაქტს ვადა გაუვიდა. ორი წელია ამდენი ფული შენთვის მომიცია!

პორუჩიკი. აქ რად მოსულხარ-მეთქი!

ფრაკიანი. ვალს არ მისტუმრებ. მამულზე ხელს იღებ თუ არა?

პორუჩიკი. ახლა მაგის დრო არ არის!

ფრაკიანი. ომია? მიწისძვრა? წყალდიდობა?

პორუჩიკი. წვეულება, წვეულება! ლხინში ვარ!

ფრაკიანი. თქვენ მუდამდღე ლხინში ხართ, მე ჩემი საქმე არ დავამთავრო?

პორუჩიკი. ერთი თვეც უნდა მადროვო.

ფრაკიანი. ერთი თვის მერე რა შეიცვლება?..

პორუჩიკი. ის შეიცვლება, რომ... (შეჩერდება, სათქმელი არაფერი აქვს, ღუმს.)

ჩინოვნიკი. Вот люблю этот народ, гостей уважают, себя ценят, на свете жить умеют!

ფრაკიანი. ერთი თვის მერე რა შეიცვლება, კნიაზ?

პორუჩიკი. ერთი თვის მერე...

ხანგრძლივი ღუმილი.

ფრაკიანი. (სულ სხვა, უფრო რბილი ინტონაციით). შენ კარგად იცი, როგორი კეთილი ვარ, განა სხვებსა ვგავარ! მე ყველაფერი ხალხისათვის მინდა.

პორუჩიკი (მცირე პაუზის შემდეგ, თვალეში სევდაჩამდგარი). ვიცი, ვიცი, როგორ არ ვიცი!

ფრაკიანი. და სწორედ ეს მალაპარაკებს.სამი თვე გადროვებთ, სამი თვე.

პორუჩიკი (გამოცოცხლდება). სამი თვე? არა ხუმრობთ?

ფრაკიანი. თქვენ კონტრაქტს ორი წლის წინათ მოაწერეთ ხელი. თუ სამ

თვეშიც...თუ სამ თვეშიც ეგრე იქნა, თქვენი მამული ჩემი ხდება, კანტრაქტს გუშინ საღამოს გაუვიდა ვადა, ხომ ეგრეა?

პორუჩიკი (გაოგნებული). ეგრეა, კი.

ფრაკიანი. ჩემი კეთილი გული და სიყვარული მაღაპარაკებს, კიდევ მოგცეთ სესხად ათას ხუთასი მანეთი... თუ გჭირდებათ... თუ ძალიან გჭირდებათ, თორემ მე ისე მინდა...

პორუჩიკი. კი, კი, ძალიან მჭირდება!

ფრაკიანი. თორემ ხომ იცით – ფულმა ჭამა არ იცის და სმა. სამაგიეროდ, ერთი რამ იცის ფულმა – ფულის მოგება! ამით არის კარგი! მაშ, ძალიან გჭირდებათ?

პორუჩიკი. დიას!

ფრაკიანი. მერე რა მოხდა, ჩვენ ხომ ერთმანეთი გვიყვარს! ჩვენი ქონება რამ გაყო, ადამიანები არა ვართ?!... მაგრამ (გაფრთხილების ტონით, თითოსაც კი იქნევს.) თუ ამ ვალს დროზე არ დამიბრუნებთ... (თვალები მოწკურა.) რას მერჩი? რამე დამიშავებია? ამოდენა წვალებით ნაშოვნი ფული მომიცია.

პორუჩიკი (მძიმედ). არა, არა, არ მინდა... სხვა გზას მოვნახავ.

ფრაკიანი. თუ არ გინდა, თუ ფული არა გჭირდება, შენ შენი ხეირი ნახე, მე – ჩემი.

პორუჩიკმა ახლალა შენიშნა, რომ აფროდიტა შორიდან საიდუმლოდ უხმობს. უცებ გამოცოცხლდება.

პორუჩიკი. არა, არა, ვნახოთ, მოვიფიქროთ!

ფრაკიანი. ნახე, იფიქრე! მე განა, რამე მინდა მეგობრობის მეტი.

პორუჩიკი. ახლა მეჩქარება, ხვალ დილით სახლში მოდი, კანტრაქტიც მოიტანე და ორი ათასიცა! (გარბის).

ფრაკიანი (ირონიით). მამული რა არის? ნივთია, რა – დღეს შენია, ხვალ ჩემი იქნება, მთავარია, ცხოვრების სიყვარული იყოს!

სცენაზე ბნელდება

მოძღვარი (ავანსცენას გადაჭრის). „საკვირველია, თუ უცხო ქვეყნელი მოდის აქ, ამ მისთვის უთვისტომო ქვეყანაში, სხვა არცერთი მტკაველი მიწა აქვს, არცერთი კაცი ჰყავს ხელშემწყობი, გულშემატკივარი და მარტო თაოსნობაზე და მხნეობაზე დანდობილი პოულობს საქმეს, თავს ირჩენს, მდიდრდება, კეთდება, ჩვენ რაღა დაგვემართა. ჩვენ, რომელთაც მიწაცა გვაქვს, მამულ-დედულიც, ბინაც, მახლობელნი და ნათესაობაც გვყავს და მაინც ვჩივით და ვტირით სიღარიბეს. ჩვენს საკუთარ სუფრაზედ სხვანი ძღვებიან, ჩვენის საკუთარის ჯამიდან სველ ლუკმას იღებს, ჩვენი ქვეყნის რძე-ნაღები სხვას მიაქვს და ჩვენ კი ცარიელზედ გასულნი – მარტო ვრჩებით და ვტირით, გვშიან და

გვწყურებენ. ის კი ვიცით, რომ ტირილითა და ვიშითა სოფელი არ აშენდება“.

შუქი სცენაზე. ჩინოვნიკი და ფრაკიანი ერთმანეთს ეხვევიან.

ფრაკიანი – О, моему другу, Ивану Никифоровичу

ჩინოვნიკი – Теперь уж статс-советнику Ивану Никифоровичу.

ფრაკიანი – Статс-Советник? Ты посмотри! Как я рад!

ჩინოვნიკი – Вот я Вас вчера не нашел после спектакля. Вы знаете цену истины Хочу с вами поделиться.

ფრაკიანი – А как-же еще дорогой, а как-же еще!

ჩინოვნიკი – Грузинам очень дорого обошлось спектакль, очень много как этот

Как там его?! „Родина,,

ფრაკიანი – А как-же еще, а как-же еще „Родина“

ჩინოვნიკი – Не пора ли грузинам свои знамена продать цирку Годфруа? Чего они тыкаются этими знаменами! Надо этим грузинам знамена продать цирку Годфруа смешно все это, смешно!
ფრაკიანი – А как-же еще, а как-же еще Надо, надо! Вот у меня для вас подарок маленький, Вот!

თითზე ბეჭედს წამოაცმევს.

მოქვიფენი ჩინოვნიკს ეხვიენიან გარს, ყანწს აწვდიან.

შეძახილები – За здоровье Ивана Никифоровича!

– Пей до дна, пей до дна!

– За здоровье статс-секретаря.

ვილაცამ მრავალჯამიერი წამოიწყო.

ჩინოვნიკი (ყანწს ჩამოართმევს). Нуус, господа, Вот это дело, вот это надо держать в руки, чего-же тыкаться затрепанными знаменами. За нас, господа!

ბნელდება.

მეორე ივერიელი. და განა ილია ჭავჭავაძე შესძლებდა ხმა არ ამოელო, განა შეეძლო სათქმელი არ ეთქვა? განა შეიძლებოდა ილია ცოცხალი ყოფილიყო და „მრავალჯამიერის“ წარმტაც ჰანგს მისი სმენა დაეხმო?

მოძღვარი (ავანსცენას გადაჭრის) „ეს დროშა, რომელიც ეგეთის სასოებით და პატივით უტარებია ამდენ ხანს ქართველს, ეგ დროშა, რომელიც წინ დახვედრია მოზღვავებულს თათრობას და მუსულმანობას და ქრიტეს ჯვარი თამამად წინ წარუძღვარებია, ძლევაძმოსილებით ომიდან გამოუტანია და დაუმკვიდრებია კავკასიაში, ეგ დროშა, რომელსაც აწინდელი ქართველი იმავე ვაჟკაცობითა და თავგამებებით თან გაჰყოლია და რუსებთან ერთად სისხლი უნთხევია მამულისათვის – დღეს ეგ დროშა საცირკოდ გაგვიხდა ერთმა ვილაცამ და „მოსკოვსკიე ველომოსტის“ რედაქტორმა ბატონმა კატკოვმაც ბანი მისცა.“

ნელ-ნელა ნათდება სცენა. წინა პლანზე კვლავ სუფრა მოდის. აქ თითქოს შეჩერდა წამი, თითქოს ყველაფერი გაიყინა – ადამიანები უძრავად დგანან. ამ უძრაობას სწორედ ამ დროს მოვუსწართ, როცა მთავარსა თუ სანუკვარ საქმეებს აკეთებენ. ასე მაგალითად: ყარამანი უზარმაზარ ყანწს ცლის, პორუჩიკსა და აფროდიტას მაშინ უწია გარინდება, როცა მომღიძმარი პორუჩიკი თვალეზმინაბულ აფროდიტას გავაზე უსმევს ხელს. ნიკოლოზი კი ერთობ კმაყოფილი შესცქერის აფროდიტასა და პორუჩიკს. ჩინოვნიკი ირონიული ღიმილით შესცქერის დროის მათრეველთ. მოსე დავითს ფულს უთვლის. ფრაკიანი ლუარსაბს ესაუბრება და უნდა ვივარაუდოთ, რომ ახლა მის გაცურებას ლამობს.

მოძღვარი ამ უძრავ ადამიანებს შორის დააბიჯებს. ყოველ ამათვანს ყურადღებით დასცქერის.

ავანსცენაზე კვლავ ოფიცერი და პოლკოვნიკი გამოდიან.

ოფიცერი (პოლკოვნიკს მოახსენებს). მოგახსენებთ, რომ ილია ჭავჭავაძე გუშინ საგურამოში გაემგზავრა. ამის თაობაზე დაუყოვნებლივ ვაცნობთ დუშეთის „უეზდის“ უფროსს. თავადზე, მის სტუმრებზე დაწესებულია მკაცრი მეთვალყურეობა. (ქალაღდი მოწიწებით გადასცა.)

პოლკოვნიკი (ერთხანს დუმს, მშვიდად). თქვენი ცნობები უმნიშვნელოა.

ოფიცერი „ოხრანკამ“ იცის ილია ჭავჭავაძის ყოველი ნაბიჯი.

პოლკოვნიკი (უცებ გაცხარდება). მერე რა, რომ იცის? რას აკეთებთ? ამ პოეტს სურს გარდაქმნას ხალხის ფსიქოლოგია, თქვენ იცით, ეს რას ნიშნავს? მას სურს სულ სხვაგვარი გახადოს საქართველო! იმპერატორის ძალაუფლებასაც

ებრძვის, შრომის თავისუფლებას მოითხოვს. თქვენ კი მეუბნებით, საგურამოში წავიდაო. ის თუ იცით, რა ხდება იქ, იმ საგურამოში? ვის და რაზე ესაუბრება? ვინ არიან მისი სტუმრები? არ იცით!

ოფიცერი. არა მარტო სააგურამოში! 29 მარტს ქუთაისს გაემგზავრა და დაუყოვნებლივ ვაცნობეთ ქუთაისის პოლიცმაისტერს.

პოლკოვნიკი. მერე? შედეგი?

ოფიცერი. აი, აქ ყველაფერი წერია! (ქაღალდები წინ დაუდო.) საჭიროა თქვენი შემდეგი განკარგულება.

პოლკოვნიკი. განკარგულება! რა განკარგულებას ელოდებით? ყველაფერი ჩვენ ჩავაგონოთ? რას აკეთებს „ობრანკა“, რისთვის არსებობს?! (გადის. ოფიცერი ჯერ პოლკოვნიკს დაუთმობს გზას, მერე თვითონ გადის.)

ნათდება ის კუთხე, რომელშიც წიწამურის ტყის სცენა თამაშდება.

პირმცინარი (ახალუხიანს). პარტია ყოყმანს არავის პატიობს. მიზანი მაშინ არის ახლოს, როცა მისთვის თავდაუზოგავად იბრძვი. მაგნიური ბიჭებით შორს ვერ წავალთ.

ახალუხიანი. რაო, უკვე დროა?

ცალთვალა. თავადი ჯერ საუზმეზე ზის.

ახალუხიანი. ამდენი ხანი?

ცალთვალა. დინჯი კაცია! ისე ნელა ჭამს, თითქოს ჭამა არ უნდაო, პურისჭამის დროს ერთ საგანს მიაჩერდება, შესცქერის, შესცქერის იმ საგანსა და, კი ვერ ხელავს, ეგ იმიტომ, რომა ფიქრობს, ფიქრებით სულ სხვაგან არის... სადღაც დადის...

ახალუხიანი. სხვაგვარად რომ ეფიქრა, ჩვენ ახლა აქ არ ვიქნებოდით. ვისაც მშრომელი ხალხი არ უყვარს, ვისაც მუშა და გლეხი არ უყვარს, ვისაც ჩვენი პარტია არ უყვარს...

ცალთვალა. ეგ სხვანაირად ვერ იფიქრებს...

პირმცინარი (ჭიქას შეავსებს). აბა, დილის მადლი შეგვეწიოს! (სვამს.იმერელს) თქვენ არ მიირთმევთ? (იმერელი უარის ნიშნად თავს გააქნევს).

ცალთვალა. გაგვიმარჯოს! (ახალუხიანს.) ერთი, ის ხორცი მომაწოდე, ღმერთო, შენი სახელის ჭირიმე! (სვამს.)

ახალუხიანი (იცინის). ღმერთი მხოლოდ კეთილ საქმესა და ხალხზე ფიქრობს, შენთვის არა სცალია. გაგვიმარჯოს! (სვამს.)

ცალთვალა. იი... შენ რას გაიგებ!

პირმცინარი (გაფრთხილების ინტონაციით) მხოლოდ მუშათა და გლეხთა ბედზე ზრუნვაა კეთილი საქმე.ეგ კარგად დაიხსომეთ! (ახალუხიანს). აი, ის ყველი მომაწოდე!

ახალუხიანი (ყველს მიაწოდებს). ქალაქში რა ამბებია!

პირმცინარი (ახალუხიანს გაკვირვებული შეხედავს). გვებრძვიან და ვებრძვით. სხვა რა იქნება!

ახალუხიანი. მე რა ვაკეთო, როდის მეტყვით?

ცალთვალა. განა არ იცი, რაც უნდა აკეთო? ახლა კითხულობ?

ახალუხიანი. მთავარი ვიცი, მაგრამ აი, ეტლი რომ მოგვიახლოვდება, ვინ რას აკეთებს?

პირმცინარი. აქ ყველა ერთ საქმეს აკეთებს – ყველა ასრულებს კომიტეტის დავალებას–სპობს, ანადგურებს საგურამოელი გლეხების ჯალათს, სისხლისმსმელს.

ახალუხიანი (ჭიქას ავსებს). აბა, ღმერთი შეგვეწიოს! (უცებ გადაჰკრავს).

ცალთვალა. მშვიდობა ნუ მოგვიშალოს ღმერთმა! (სვამს.)

პირმცინარი(პირში ლუკმას ჩაიდებს. ახალუხიანს). ცოტა ხანში აი, იქ ჩაცუცქლები, გზისპირას. მანდედან თბილისიდან მომავალი ურმები და ეტლები კარგად ჩანს. თავადის ეტლს რომ დაინახავ, დასტვინე... ფუი, შენი მომხარშავ-შემკვმველის დედაცა მამაცა და კეთილებიც – რა მაგარი ხორცია! (ხორცის ნაჭერს პირიდან გამოიღებს, მოისვრის) ეტლი რომ მოახლოვდება, ჯერ დასტვინე, მერე გადახტი და შეაჩერე! კბილები არ დამამტვრია?! (ცალთვალას.) აი, ის ნაჭერი მომაწოდე, (ცალთვალა აწოდებს.) გაგიჟდება კაცი – დიაცი დიაციის საქმეს აღარ აკეთებს და კაცი – კაცისას! აბა, ეს ხორცი მოხარშულია? ამას მოხარშული ეთქმის?

ხანგრძლივი დუმილი, რომელიც ახალუხიანმა დაარღვია.

ახალუხიანი (პირმცინარს). შენმა დიაცმა მოხარშა?

პირმცინარი. დუქნიდან გამოვაყოლე.

ცალთვალა. ალბათ, ნაჭერი შეგხვდა ეგეთი, თორემ სხვა რო არ არი ცუდი!

ახალუხიანი. თუ მეეტლემ ეტლი არ შეაჩერა?

პირმცინარი (გაღიზიანებული). შენა პირველად ხარ ამ საქმეზე?

ახალუხიანი (ხითხითებს). პირველად, არა!

პირმცინარი. ეტლს თუ ვერ გააჩერებ და საერთოდ, ჭკუით არ იქნები, შენ გესვრით (ახალუხიანი გაოცებული შეჰყურებს იმერელს.) რას მომჩერებიხარ, პირველად გესმის?

ცალთვალა. შესძახე და მეეტლე შეანელებს, შენ კი აღვირში უნდა სტაცო ხელი.

ახალუხიანი. მაშ, შეანელებს?

ცალთვალა. მერე ჩვენ ვიცით ჩვენი საქმისა.

პირმცინარი. ერთ წუთში უნდა მორჩეს ყველაფერი.

ახალუხიანი. გაუმარჯოს! (სვამს.)

ცალთვალა. ჩვენ გაგვიმარჯოს! (სვამს.)

ნათლება სცენა.

მოძღვარი კვლავ სუფრის ირგვლივ მიმოფანტულ, გარინდებულ ადამიანთა შორის დააბიჯებს. ყურადღებით აკვირდება ყოველ მათგანს.

მოძღვარი (ყარამანს.) შენ ვინა ხარ?

ყარამანი. კაცი ვარ, ადამიანი.

მოძღვარი (ლუარსაბს)შენა?

ლუარსაბი. მეცა. კაცი ვარ, ადამიანი.

მოძღვარი. რომ არ გეთქვათ, ვერ დავიჯერებდი, რომ კაცნი ხართ, ადამიანები!

ნიკოლოზი. კაცნი ვართ, მაშა, კაცნი ვართ, ადამის ტომისა, ყმისა და მამულის პატრონნი!

მოძღვარი. თუ ადამიანები ხართ, მაგ დამპალ გუბეში რა გინდათ?

ლუარსაბი. ბიჭოს, მაშ, სად უნდა ვიყოთ?

მოძღვარი. კაცებთან!

პორუჩიკი. განა, ესენი კაცები არ არიან?

მოძღვარი. მე თქვენს შორის ადამიანს ვერა ვხედავ.

აფროდიტა. აქ ადამიანს ვერა ხედავ? მაშ, ბრმა ყოფილხარ...

მოძღვარი. ეგ ღმერთმა იცის, მე ვარ ბრმა, თუ თქვენა, სად არიან ადამიანები, აი, ამ გუბეში?

ნიკოლოზი. გუბეში რას მიქვიან, ჩვენი ცხოვრებაა ეგა!

ფრაკიანი გადადექ, იქეთ გადადექ, შენგან სინათლე მოდის, ჩვენ კი სინათლე არ გვიყვარს, გვეჯავრება.

მოძღვარი. რაღა?

ლუარსაბი. იმიტომ, რომ თვალებში გვწყენს.

მოძღვარი. სინათლე განა საწამლავია, რომ გწყენდეთ.

ყარამანი. იქნებ, მართლა საწამლავიც იყოს!

ლუარსაბი. პატარაობაში გამიგია და გონებაშიც ჩამრჩენია, დაუჩვეველს ნუ მიმაჩვევ, დაჩვეულს ნუ გადამაჩვევო.

პორუჩიკი. აი, ამისთვის გვეჯავრება სინათლე.

დავითი. თავი დაგვანებე, დაგვეხსენ!

მოძღვარი. არა, მე თქვენ თავს ვერ დაგანებებთ.

ლუარსაბი. გაგვიშვი. საცა დავბადებულვარ, იქავ მოვკვდე, თორემ ამ შენი სინათლისაგან უკვე თვალები მტეხს.

მოძღვარი. როგორ არ მოგწყინდათ ამ საძაგელ ალაგას ყოფნა.

ყარამანი. დაგვეხსენ, როგორც გვიწირავს, ისე უნდა ვწიროთ!

მოძღვარი. მე თქვენ სინათლეზედ უნდა გაგიყვანოთ, ადამიანებთან! ადამიან-ურად ცხოვრებას უნდა მიგაჩვიოთ!

ნიკოლოზი. აქ ათასი ჩემისთანაა, ათასზე მეტიცა, ჩვენ ბევრნი ვართ!

მოძღვარი. მე თქვენ ქვეყანა უნდა დაგანახოთ, უნდა შეგასმინოთ, რომ კაცნი ხართ, ადამიანნი, მაგრამ გზა და კვალი აგრევიათ, წუმპეში ლპებით და ამას ყველაფერს ცხოვრებას ეძახით!

ლუარსაბი (ყვირის). დაგვეხსენ, თავი დაგვანებე! (ყველას მიმართავს.) ერთი ამას დამიხედეთ, ხალხნო, ძმანო და ნათესავნო, მიშველეთ!

ნიკოლოზი. შენ ეი, რა გინდა ჩვენგან!

ლუარსაბი. გაგვეცალე, თავს არ დაგაჩაგრინებთ!

პორუჩიკი. თუ არ შეგვეშვები, თუ შენ მაინც ის გინდა, რომ გამოგვაჭენო, კარგ დღეს არ დაგაყრით!

ყარამანი. ჰკა მაგასა!

ჩინოვნიკი. **Именем закона и Императора повелеваю: Оставить! Не Ваше дело**

вывести людей из тьмы и болота. Они должны жить как сами хотят! Нашелся мне Моисей !

აფროდიტა. სად მიგყევართ! რა გინდა ჩვენგან!

მოძღვარი. თქვენგან არაფერი, სიკეთის გარდა!

მოსე. ჩვენ იმას ვცდილობთ, ამ ცხოვრებიდან არ ამოვიდეთ, შენ კი სად მიგვერეკები!

მოძღვარი. ქვეყანას უნდა ვაჩვენო, რომ ეგეთი არავინ არ იყოს.

პორუჩიკი. გაგვეცალე, თორემ კარგ დღეს არ დაგაწევთ!

აფროდიტა (მისთვის ჩვეული მანერულობით). ჩვენ ისე ლამაზად ვცხოვრობთ, ისე გემრიელად... აზრიც ისე აქვს ჩვენს დღეებსა.

ლუარსაბი. დაგვეხსენ-მეთქი!

ნიკოლოზი. ჩვენ ბევრნი ვართ, ჩვენთან ბრძოლა არ გამოგადგება.

ჩინოვნიკი. **Предупреждаю последний раз – не трогать этих людей, они живут правильно!**

მოძღვარი. ეგრე ცხოვრება არ შეიძლება, ხალხნო! თქვენ უნდა სინათლეზე გამოხვიდეთ!

ჩინოვნიკი. А ну-ка, господа, не щадит врага народа!

ყველამ ერთხმად დასცა ყიჟინა, ყველამ ერთდროულად დაუშინა ლაფი მოძღვარს. თან მისძახიან:

- გიჟია!
- ოხერია!
- ქართველთა მტერი!
- ჩვენი მჩაგვრელი!
- დაგვეხსენ, თერგდალეულო!

მოძღვარი კი დგას და ღიმილმორეული შესცქერის გუბეში მოქცეულთა აღშფოთებას.

- რას გვერჩი!
- ჩვენგან რა გინდა!
- ცხოვრებას რად გვირევ!
- გიჟია, გიჟი!
- დაგვეხსენ!
- გაგვეცალე!

ჩინოვნიკი. Не щадит, врага истинного Грузынского народа, не щадит, стрелять!

სცენას ნელ-ნელა ედება ბინდი. ნათლება კუთხე, რომელშიც წიწამურის ტყის სცენა თამაშდება.

ახალუხიანი. ქართველობას რომ არ ამასხარავებდეს, ვინ ოხერი, მაგრამ ჩვენ რომ დაგვეცინის? თან ჭკუას გვასწავლის, ეგრე და ეგრე უნდა ვიცხოვროთ, ქართველნო, თორემ უფსკრულში გადავიჩეხებითო!

პირმცინარი. აბა, თავადი რის თავადია, მემამულე და ექსპლოატატორი -- თუ არ დაგვეცინა, ჭკუა თუ არ გვასწავლა, ვერ გაძლებენ. ქვეყანა შეიცვალა, რევოლუციურ საქართველოში ცხოვრობენ, მაგათ კიდევ თავისი არ მოიშალეს!

ცალთვალა. თავადები სხვებიც არიან, მაგრამ... ეგ იმათაც ებრძვის, ამასხარავე-ბს, ჭკუას ასწავლის.

ბნელდება. ავანსცენაზე, პროჟექტორის შუქის წრეში გამოდის ივერიელი.

პირველი ივერიელი. დრო არასდროს არ დგას ერთ ადგილას, დრო მუდამ გარბის. გარბოდა მაშინაც, როცა ილია ჭავჭავაძე საქართველოს გადარჩენისათვის იბრძოდა. ამასობაში 900-იანი წლებიც დადგა. რუსეთის იმპერიაში სულ სხვა სიომ დაჰქროლა.

ცხენების ფლოქვების ცემა, სროლა, ყვირილი, ერთმანეთს ენაცვლება.

ხალხი პანიკას მოუცავს. ადამიანები უწესრიგოდ გარბი-გამორბიან.

(კითხულობს). მე ტფილისის გუბერნატორმა 1903 წლის 29 აპრილს განვიხილე რა გამოძიება 27 აპრილს მომხდარ უწესრიგობათა თაობაზე, დავადგინე: ქუჩაში

საზოგადო მშვიდობიანობის დასარღვევად შეკრებისათვის და პოლიციის წინადადების შეუსრულებლობისათვის, დაპატიმრებულ იქნენ სამი თვით: გიორგი ნუცუბიძე – თელავის მოქალაქე, მარიამ მდინარაძე – ოზურგეთის მაზრის სოფელ ვაკისჯვრის გლეხის ქალი, გიორგი ტაბლიაშვილი – თელავის მაზრის სოფელ

შაშიანის მცხოვრები, ნიკოლოზ პოხნაძე – რაჭის მაზრის სოფელ გორი-სუბნის გლეხი, ლუკა ლეჟავა – ქუთაისის მაზრის სოფელ კულაშის მცხოვრები...

აგიტატორი (შემორბის ორი კაცი, ხელებს ისე გადააჯვარედინებენ, რომ აგიტატორი ზედ შეხტება) ამხანაგებო, მეგობრებო, შეჩერდით! დგება პირსისხლიანი ცარიზმის აღსასრული, ადამიანები ერთიანდებიან, წინ მოდის მუშათა კლასი, ძლევამოსილი არმია ჩაგრულთა დაამარცხებს კაპიტალის ბატონობას. გამაგრდით, ამხანაგებო, გამაგრდით! კიდევ ერთხელ შეეუტიოთ ამ ბასტიონს და დავრწმუნდეთ, რაოდენ ძირმომპალია იგი, დავინახავთ, რომ მშრომელი ხალხის ძვლებზე დგას.

გასროლა. აგიტატორი ეცემა. მას მშვიდად მიუახლოვდება ოფიცერი, დახედავს, ფეხით გადააბრუნებს და ანიშნებს, გაათრიეთო. მკვდარს მიათრევენ. „ოხრანკის“ ოფიცერი რევოლვერის ლულას კოცნის და გადის. ახლა აგიტატორი ქალი შემორბის. აღრინდელივით შედგება ორი კაცის გადაჯვარედინებულ ხელებზე.

აგიტატორი ქალი. ჩვენ გავიმარჯვებთ, ამხანაგებო, ჩვენ მილიონები ვართ. ძლევამოსილი მილიონები... ყველას ვერ მოკლავენ. ვერ დაგვაჩოქებენ!

კვლავ გასროლა. აგიტატორი ეცემა, „ოხრანკის“ ოფიცერი აგიტატორს ფეხით გადააბრუნებს და ანიშნებს გაათრიეთო; მიათრევენ. „ოხრანკის“ ოფიცერი ისევ კმაყოფილი კოცნის ლულას და გადის. შემორბის იმერელი.

იმერელი. პროლეტარიატი ბრძოლაში გაჟკაცდება, პროლეტარიატი ბრძოლაში ჰპოვებს თავისუფლებას, ამაოა თქვენი რეპრესიები... წაართვით მდიდრებს, დახოცეთ მეძემულენი! (ოფიცერს ესვრის.) აი, ვერე! წინ, მეგობრებო, წინ, გასწით, ეკვეთეთ თვითმპყრობელობის ბასტიონს!

იმერელი მოწოდებას განაგრძობს, მაგრამ მისი ხმა აღარ გვესმის, მხოლოდ ფესტიკულაციას ვხედავთ.

მეორე ივერიელი (კითხულობს). 1905 წლის 15 იანვარს მე, თბილისის გუბერნატორმა განვიხილე რა გამოძიება 12 იანვარს მომხდარი არეულობისა თბილისის ქუჩებში, დავადგინე: პოლიციის დაუმორჩილებლობისათვის, მშვიდობიანობის დარღვევისათვის, პატიოსან მამულიშვილთა შეურაცხყოფისათვის დაპატიმრებული იქნან ხუთი თვით...

იმერელი (განაგრძობს). ვინ სჭირდება დღეს საქართველოს? ინტელიგენტი პროლეტარი, თუ ინტელიგენტი-არისტოკრატი? ინტელიგენცია, არისტოკრატია ძვირფას „შუბებშია“ გახვეული. ისინი განცხრომა-ფუფუნების ნებიერი შვილები არიან და სადა სცალიათ იკითხონ ჩაგრულთა ამბავი, ან თუ მოიცლიან, მხოლოდ ნასადილევის, როცა რბილ „კრესლოში“ განისვენებენ და ისიც იმიტომ, რომ სიგარის ბოლს თან გაატანონ „მაღალი აზრები“, „საკაცობრიო ფიქრები“.

სცენის სიღრმიდან კვლავ მოძღვარი მოდის.

მოძღვარი. „საქართველო გვართა ბრძოლამ დაამხო, დღეს კი საქართველო იმგვარს ისტორიულ პირობებში ჩადგა, როდესაც ხალხის დაყოფა სხვადასხვა პარტიებად, დაქუცმაცება კი არ გვესაჭიროება, არამედ გამთელება, გაერთიანება, ეროვნული თავისუფლების მოსაპოვებლად. საქართველოს დღეს ერთი პარტია სჭირდება – „ქართველთა პარტია“.

აგიტატორი. ავტონომიზმი, რომელსაც თავს გვახვევენ ერის მამები, ეს არის საკუთარ ნაჭუჭში ჩაძრომა. სწორედ ეს ლუპავს ქართულ ინტელიგენციას. ჩვენ ვართ ნაწილი ნუშათა და გლეხთა საიმპერიო მოძრაობისა და ასეთად უნდა დავრჩეთ.

მოძღვარი. ყველა თავის თავს უნდა ეყუდნოდეს, თავისი ქვეყნისთვის უნდა იზრუნოს. ქართველმა კი საქართველოსათვის.

ბნელდება.

ნათდება კუთხე, რომელშიც წიწაბურის ტყის სცენა თამაშდება.

პირმცინარი. ეს ნაჭერი კი მართლა კარგი მოხარშულია, აი!

ახალუხიანი. ჯიგარი ნაჭრებია!

ცალთვალა. თურმე ეგ თავადი ისეთ წიგნებსა სწერს, რომა...

ახალუხიანი. მაგ დუქანში მუდამ კარგი პური იჭმებოდა.

პირმცინარი. საიდან მოიტანე ეგ ამბავი! შენ რა იცი!

ცალთვალა. მე რა ვიცი, წამიკითხავს რო? – ეგრე ამბობენ. თუ ეგეთი კაცია, ჩვენ რას ვერჩით?

ახალუხიანი. ეშხზე მოვედი, აი, თითოც რომ ჩამოვასხათ?

ცალთვალა. ჩვენ რა დაგვიშავა-მეთქი, ჰა?

პირმცინარი (ხორცის ნაჭერი ხელში რომ ეჭირა, ბრაზით მოისროლა). რა ამბავში ხართ თქვენ აქა! ეგეთი კაციო, ამნაირი კაციო! სიცოცხლე ხომ არ მოგბე-ზრებიათ! (ცალთვალას.) იქნება მართლა მოგბეზრდა სიცოცხლე? (ცალთვალა უხმოდ, თავდახრილი ზის, ახალუხიანს.) არ გამაბრაზეთ ამ დილაადრიანა? (გაჩუმდება, ხმადაბლა და უფრო მშვიდად.) განა არ იცით, რისთვის უნდა მოკვდეს ეგ კაცი? არ იცი? (დუმილი.) მშრომელ ხალხს ჩაგრავეს და იმისთვისა, გლეხობას აწიოკებს და იმისთვისა, სულსა ხდის საცოდავებსა! (გაჩუმდება, შედარებით მშვიდად.) ვიდრე მაგას პირში სული უდგას, გლეხობის საშველი არ იქნება და განა მარტო საგურამოს გლეხობისა, ყველა მშრომელისა. ჩვენა კიდევა ყველა ქვეყნის მშრომელი გვახატია გულზედა, მისი გასაჭირი! გაიგეთ? ჰოდა, ძალიან კარგი, თუ გაიგეთ! (დამშვიდდება.) ახლა პური ვჭამოთ, მერე თვალი მოვატყუოთ, მერე კი ჩაგრულთა წინაშე ჩვენი ვალი მოვიხადოთ, აღვასრულოთ ხალხის ნება და ეგრე მივყვეთ ცხოვრებას!

ახალუხიანი (არაყვს ჩამოასხამს). დილას ამას არაფერი არ სჯობია! გულს გაგი-მხნევებს, გონებას გაგინათებს.

პირმცინარი. ეს ამბავი იქ გადაწყდა, მაღლა, თორემ მე რა... მე თვალითაც არ მინახავს ეგ თავადი.

ცალთვალა (ჭიქას ასწევს). მოდით, ის კაცი გაანათლოს ღმერთმა და სასუფე-

ველიც დაუმკვიდროს! (სვამს.) უჰ, უჰ, რა არის?!

პირმცინარი. ვინ კაცზედ ამბობ?

ცალთვალა. მალე ტფილისიდან ჩვენკენ რომ გამოემართება.

ახალუხიანი (იცინის). დააცათ, კაცო, იქნებ, აღარც წამოვიდეს. იქნებ, უჯანოდ გახდა და ლოგინში წევს სულაცა, ან იქნებ, საქმე გამოუჩნდა და გადაიფიქრა წამოსვლა, ან არადა, ზის და ისევა ფიქრობს.

ცალთვალა. ის აწი ამ გზას ველარ ასცდება!

ახალუხიანი მართალი ხარ – ველარ ასცდება. ეგრეა გადაწყვეტილი. დღეს არა, ხვალ წამოვა!

იმერელი. არ წამოვა და იქით მივალოთ. მაგან 70 წელი ისე იცხოვრა, აი, აქ უნდა მოვიდეს. (იცინის.) ეგრე არ არის?

ახალუხიანი. ეგრეა, მათ!

იმერელი (ჭიქას ასწევს. ცალთვალას) დიდი მიხვედრილი ვინმე ხარ: მომწონს შენი სადრეგრძელო. რახან ეგრე გულით გინდათ, გაანათლოს! ეგრეა, ეგრე, ვინც ჩვენთან არ არის, იმას ბოლო უნდა მოვუღოთ. რამდენი მტერი ჰყავს მუშათა კლასს, გლეხობას, რამდენი მტერი! იქ, რაც უნდა, ისა ჰქნას, ჩვენ რა გვენაღვლება. (იცინის.) თუ უნდა, იქ გახდეს საქართველოს პატრონ-გამგებელი. **ცალთვალა** (იმერელს შესცინის, უშნოდ იღრიჯება). საქართველოს პრეზიდენტი, არა?

იმერელი. გახდეს, რა! (სვამს). უკ, რა კარგია? ერთი ის წნილიც მომაწოდე! ე მაგ დუქანში მართლა კარგი პური იჭმევა, კარგი ხელი აქვს მაგ ოხრიშვილ-პლატონასა, კარგი!

ბნელდება.

ავანსცენაზე მოძღვარი გამოდის.

პირველი ივერიელი. დღეს, 1905 წლის პირველ აპრილს, თბილისის გუბერნიის თავადაზნაურთა კრება ჩატარდა. კრებამ რუსეთის ხელმწიფე იმპერატორს ჯერ ვაჟის შეძენა მიულოცა, შემდეგ კი თხოვნით მიმართა.

მოძღვარი. (კითხულობს.) „ქართველი თავად-აზნაურობა ზრუნავს რა სახელმწიფოს საზოგადო სარგებლობისა და საჭიროებისათვის, მტკიცედ დარწმუნებულია, რომ მშვიდობიანი და კულტურული განვითარება ქართველი ხალხისა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, თუ საქართველოს, რუსეთის სახელმწიფოს ამ განუყოფელ ნაწილს და ნებაყოფლობით მასთან შეკავშირებულს, მიენიჭება უფლება საკუთარი კანონებით მართვა-გამგეობისა. ეს კანონი უნდა დადგენილი იქნას ადგილობრივი წარმომადგენლობითი კრების მიერ არჩეული მთელის საქართველოს მცხოვრებთა საყოველთაო, პირდაპირი, საიდუმლო და თანასწორი ხმის უფლებით“. (კითხვას ამთავრებს. ფრთხილად). საქართველოს ეროვნული ავტონომიისათვის ბრძოლა დაიწყო! კრების 48 წევრიდან ამ წერილს 44-მა დაუჭირა მხარი.

26.

პირველი ივერიელი. ქართველი ხალხის ფიქრთა მპყრობელი ილია ჭავჭავაძე ლიდერობს ეროვნული ავტონომიისათვის ბრძოლას. დღეს საქვეყნოდ გაცხადდა ის, რასაც იგი დიდი ხანია ამზადებდა.

მეორე ივერიელი. რამდენიმე დღეში ხელმწიფე იმპერატორს ასეთივე წერილი გაუგზავნა ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა კრებამ, ქუთაისის საქალაქო საბჭოს ოფიციალურმა კრებამ.

პირველი ივერიელი. სოხუმის მერმა ნიკო თავდგირიძემ.

მეორე ივერიელი. საქართველოში პოლიტიკური ბრძოლა გამძაფრდა.

ავიტატორი. ამათ სურთ, რომ საქართველო მარტო ქართველი ხალხისათვის იყოს – განურჩევლად წოდებისა და ხარისხისა. წარმოდგინეთ, ისინი ისე გულუხვნი არიან, რომ საქართველოს და ქართველი ერის ბედნიერებისათვის ავტონომიასაც კი თხოულობენ.

მეორე ივერიელი სცენის შუაგულისაკენ გამოემარება. შემოდის წითელ კაშნიანი.

მეორე ივერიელი მაგიდასთან სკამი დაუდგა.

მეორე ივერიელი. გთხოვთ, დაბრძანდით!

წითელკაშნიანი (უკმეხად). არ მინდა. სად არის?

მეორე ივერიელი (ხელთ ქალღიმილი უჭირავს, ორიოდ რეპლიკას კითხულობს.)

ჩვენ პატივს ვცემთ მესამე დასელებს (წითელკაშნეანი თვალბომოწყურული, იჭვით შესცქერის).მას სურს საერთო ენა გამონახოთ. (წითელკაშნეანმა ღიმილით აგრძნობინა, რომ არ სჯერა მისი.)

მოძღვარი (დინჯად შემოდის, სკამზე დაჯდება). მითხარით, რატომ არ იზიარებთ ეროვნული ავტონომიის იდეას?გავაერთიანოთ ჩვენი ძალები—სოციალ დემოკრატებისა, ავტონომისტებისა, ფედერალისტებისა...

წითელკაშნეანი. ჩვენ ვართ ნაწილი საერთაშორისო მუშურ-გლენური მოძრაობისა, რომელმაც უნდა დაღწეოს მონობის ბორკილები. ჩვენ ავტონომიის მომხრე ვიქნებით მხოლოდ მაშინ, როცა ამას ხალხი მოითხოვს. თავად-აზნაურობის კრება კი ხალხი არ არის.ხალხი არის...ჩაგრული მასა... მუშათა კლასი, გლენობა და არა ისინი, ვინც ნასადილევს ქურქმოსხმულნი, სავარძლებში მოკალათებულნი ფიქრობთ მარადიულ პრობლემებზე.

მოძღვარი. ჩვენი თავად-აზნაურობა მუდამ პატრონი იყო ქართველი გლენისა!

წითელკაშნეანი. ჩვენ მარქსელთ ჩვენი შეხედულება გვაქვს ამ საკითხზე.

მოძღვარი (პაუზის შემდეგ, თავშეკავებულად). მე ვიცი, ეგ ჟორდანია მარქსელი კი არა, პამპულაა მარქსისა. ხოლო მისი ამხანაგი მაგ ჟურნალ„კვალში“ – მახარადე, ლენინის უზნეო ლაქია და უნიჭოა. როცა თქვენ გინდათ კერპად გაიხადოთ მარქსი, ნურც იმას დაივიწყებთ, რაც სიცოცხლის ბოლოს თქვა იმ სულმად...

წითელკაშნეანი (აწყვეტინებს ირონიული ინტონაციით). ასეთი რა თქვა?

მოძღვარი ვინც გინდათ, ვარ, მარქსელი კი, არა ვარო! (წითელკაშნეანი იცინის.) თქვენ ალბათ, იცით, თუ რამ წამოაცდენინა ეს სიტყვა მარქსსა. მისი მოძღვრების ყველა ადგილი ისე ვერ გაიგეს, როგორც თავად ესმოდა. მაშ, რაღა უნდა ვთქვათ ჟორდანიაზე, მახარადესა და ამათ ძმებზე. ეგენი ხომ ანარეკლი არიან ანარეკლისა. დედანს სიახლოვესაც არ გაკარებიათ და რუსული აზრის ლარი გადმოუღიათ.

წითელკაშნეანი. ჩვენ მხოლოდ ეგ რუსული ლარი გაგვიყვანს სწორ გზაზე.

მოძღვარი. თქვენ – ესდეკებმა, ჩვენ ავტონომისტებმა, ფედერალისტებმა, ერთად

27.

უნდა ვიბრძოლოთ, რათა საქართველომ მოიპოვოს ეროვნული ავტონომია. უნდა აღვადგინოთ ქართული ეკლესია, ქართული ენა იქცეს სახელმწიფოებრივ ენად.

წითელკაშნეანი. ვის სჭირდება ეგ თქვენი ეროვნული ავტონომია? მუშა ხალხს? არა! ათასჯერ არა! ეროვნული ავტონომია არის ავტონომია ბურჟუაზიის, ჩინოვნიკობის, ინტელიგენციის და სამღვდელელების.

მოძღვარი. თუ არც ენა გჭირდებათ ქართული, არც სიტყვა და არც ეკლესია, საქართველო ვიღასთვის გინდათ?

წითელკაშნეანი. ჩაგრული კლასისათვის! ხოლო ბურჟუაზია, ეკლესია ჩვენი კლასობრივი მტერია და უნდა გავანადგუროთ!

მოძღვარი (პაუზის შემდეგ). საქართველომ ბევრი მტერი მოინელა, ამასაც მოინელებს.

წითელკაშნეანი (პორტსიგარს ისე დახურავს, გაიტკაცუნებს) მუშათა და გლენთა კლასი უძლეველია.

სცენის სიბნელეში ჯერ ბუნდოვნად, შემდეგ კი მკაფიოდ გამოჩნდება
დროისმთრეველთა სილუეტები.

აფროდიტა (პორუჩიკს). ისევ გეჩქარება...

პორუჩიკი. ახლავე, ახლავე მოვბრუნდები.

აფროდიტა. სულ ველარა გხედავ...

პორუჩიკი. აბა, როგორ ვქნა... მუდამ საქმეა, წვეულება – ვახშამი, სადილი, დოლი... ახლა კიდევ მიტინგები დაერთო... არ მივიღე? არ გამოვჩნდე?

აფროდიტა. ამიტომ აღარ მოდიხარ?

პორუჩიკი. ხვალ დილით, საუზმისას, ხვალ დილით უსათუოდ მოგაკითხავ. (გარბის.) ერთად ვისაუზმოდ და მერე...(პორუჩიკი მოქეიფეთ შეუერთდება.)

ფრაკიანი (აფროდიტეს სიახლოვეს ტრიალებდა, მობრუნდება). იცით კი, თქვენ, როცა ვარსკვლავები ქრებიან, დედამიწას რა ანათებს?

აფროდიტა. დედამიწას?

ფრაკიანი. არც ის იცით, მთვარეს, აი, ბადრი მთვარეს რა ცვლის დედამიწაზე – რომელი შუქი, რომელი სხივი?

აფროდიტა (კეკლუცობს). რომ არ ვიცო!

ფრაკიანი. თქვენ, თქვენა ხართ სხივი დედამიწისა! თქვენ ანათებთ ქვეყნიერებას და არა აი, ეს ლამაზები, ამ სალონებში რომ ტრიალებენ, არცერთი... არცერთი თქვენს ფრჩხილადაც არ ღირს...

აფროდიტა. ღმერთო ჩემო, ნუთუ, ასეა?

ფრაკიანი. და თქვენ ეს არა გჯერათ? თუ თქვენ ეს არა გჯერათ, ამ საღამოს, არა, საღამოს კი არა, აი, მაშინ, როცა ქალაქი დაიძინებს, ეტლით მოგაკითხავთ, გავქანდეთ შორს, შორს... წავიდეთ ზღაპარში და თქვენ დაინახავთ, თუ როგორ გაანათებთ ქვეყნიერებას.

აფროდიტა. რა კარგია!

ფრაკიანი (ჯიბიდან ბეჭედს ამოიღებს, აფროდიტას თითზე წამოაცმევს). მაგრამ, თქვენს სხივს აი, ამისი სხივებიც სჭირდება. ამ სხივთა გარეშე სილამაზე უფულო ვაჟკაცს ემსგავსება.

აფროდიტა. რა ლამაზად ლაპარაკობთ! ვინა ხართ?

ფრაკიანი. მე არავინაც არ ვიქნებოდი, თქვენ რომ ქვეყნიერებას არ ამშვენებდეთ. მთვარე რომ სავახშმოდ გავა, ზღაპარში წავიყვანთ და ერთად ვუყუროთ,

28.

როგორ ანათებთ ქვეყნიერებას (გადის.)

აფროდიტა. ნეტავ, ვინ არის, საიდან მეცნობა?(ნიკოლოზს დაინახავს)ნიკოლოზ, ნიკოლოზ!

ნიკოლოზი. კიდევა გახსოვს შენგან უკუგდებული, საბრალო ნიკოლოზი?რისთვის დამაგდე შენზე ღღემუდამ შეყვარებული?. ვზი და ოხვრით ვიგონებ ჩვენს ლამაზ ღღეებს.

აფროდიტა (ფრაკიანზე).აი, ის ბატონი ვინა ბრძანდება?

ნიკოლოზი. ერთობ სახელოვანი კაცია, ჩვენს თავადობას მაგით უდგას სული. მამულებს ყიდულობს, მისი სიმდიდრე ვერავის გაუზომია.

აფროდიტა. მთვარე სავახშმოდ რამდენ ხანში გავა?

პირველი ივერიელი. არსებობს რამდენიმე ვარიანტი ილია ჭავჭავაძის მკვლელობისა. ვარიანტი პირველი – ილია მოკლა „ოხრანკამ“.

შემოდინ „ოხრანკის“ ოფიცერი და პოლკოვნიკი.

ოფიცერი. წარმოვიდგენთ ილია ჭავჭავაძის განადგურების „ოხრანკის“ გეგმას. მოქმედებისათვის საჭიროა თქვენი დასტური.(პოლკოვნიკი დუმს, ოფიცერს ჯიუტად აცქერდება.)ჩვენ შევიმუშავეთ თავად ილია ჭავჭავაძის ლიკვიდაციის გეგმა (მცირე პაუზის შემდეგ.) და მიაჩნიათ, რომ იგი გონივრულია.

პოლკოვნიკი. თქვენ გამოცდილი ოფიცერი ხართ, ბევრი ჩინებული გეგმის ავტორი, მაგრამ...

ოფიცერი. გისმენთ.

პოლკოვნიკი. მე არ მომწონს თქვენი გეგმა.

ოფიცერი (დაბნეული). კი, მაგრამ მე ჯერ... თქვენ მას არ იცნობთ... თითქმის წელიწადია ამ გეგმას ვამუშავეთ.

პოლკოვნიკი (ხელიც კი მოხვია, დინჯად დააბიჯებენ). ილია ჭავჭავაძე დიდი პოეტია, დიდი მოაზროვნე, ქართველთა ეროვნული ლიდერი, სახელმწიფო საბჭოს წევრი... დღეს საქართველოს არავისი სჯერა ისე, როგორც ილია ჭავჭავაძისა... თქვენ კი თავადის ლიკვიდაციის გეგმა შეგიდგენიათ. ჭავჭავაძე რომ მხოლოდ თავადი იყოს და მეტი არაფერი, არც გავეცნობოდი,ახლავე მოვაწერდი ხელს.

ოფიცერი. თქვენ ამბობთ, რომ დღეს საქართველოს არავისი სჯერა ისე, როგორც ჭავჭავაძისა.

პოლკოვნიკი. სამწუხაროდ, ასეა

ოფიცერი. ამიტომაც დროულად უნდა ვიზრუნოთ...

პოლკოვნიკი (აწყვეტინებს). როგორ ფიქრობთ, კიდევ ვისი სჯერა დღევანდელ საქართველოს?

ოფიცერი (ფიქრობს). მიჭირს, მე ვერ ვხედავ ჭავჭავაძის ბადალ...იგი იმპერიისათვის ფრიად საშიშია.

პოლკოვნიკი ვერ გამიგეთ, სხვაგვარად გკითხავთ; ვინ ახდენს დიდ ზეგავლენას დღევანდელი საქართველოს ცხოვრებაზე?

ოფიცერი (უცებ). ესდეკები, რასაკვირველია,სოციალ-დემოკრატები.მაგრამ ესენი კრიმინალები..ყაჩაღობის, ტერორის გზით.

პოლკოვნიკი. მაგრამ მაინც ახდენენ.

29.

ოფიცერი. მართალს ბრძანებთ, დიახ, ასეა.

პოლკოვნიკი. ახლა ის გავიხსენოთ, რისთვის იბრძვის ილია ჭავჭავაძე და რა სწადათ ესდეკებს.

ოფიცერი. ილია ჭავჭავაძე ეროვნული ავტონომიისათვის ბრძოლას ჩაუდგა სათავეში. სიჭაბუკეში დაწყებული საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეა დღეს აქამდე მოვიდა. ვერავინ მოიფქრა დროზე დაეხურათ ეს წიგნი. დღეს კი ისე აირია იმპერია, ხელმწიფე იმპერატორი იმდენ კომპრომისზე მიდის, ვერავინ იწინასწარმეტყველებს, რას იზამს ხვალ. (პაუზის შემდეგ.) ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით ქართველი თავადაზნაურობა ისე გონივრულად

მოქმედებს, შესაძლოა... გამორიცხული არ არის... ახლა ჩვენს ირგვლივ იმდენი რამ იცვლება, იქნება, საქართველომ მიიღოს კიდევ ეროვნული ავტონომია და...
პოლკოვნიკი. მესამე დასზე, ესდეკებზე რას მეტყვით? აი, ჟორდანია, მანარაძე...
ოფიცერი. ეგენი--სოციალ-დემოკრატიული პარტია-- კატეგორიულად უარყოფს ეროვნულ ავტონომიას. ამის გამო დიდი კამათი აქვთ ილია ჭავჭავაძესთან. ეს არის დაუნდობელი კამათი ორი სრულიად დაპირისპირებული პოზიციისა.
პოლკოვნიკი. ახლა კი ის ვთქვათ, ქვეყნიერების რომელ კუთხეზეა ლაპარაკი. სად ხდება ეს ამბავი--ბრიტანეთში, ფრანგთა ქვეყანაში, თუ...
ოფიცერი. საქართველოზე... საქართველოში, მაგრამ...ვერ გავიგე.
პოლკოვნიკი. ქვეყანაში, რომელშიც განსხვავებული აზრი არის არა განსხვავებული აზრი, არამედ მტრობის, დაპირისპირების სათავე.
ოფიცერი. დიან, მაგრამ...მაინც ვერ გავიგე.
პოლკოვნიკი (დუმილი). ნუთუ, ვერ გრძნობთ, რომ ეს წინააღმდეგობა შეიძლება რუსეთის იმპერიის სამსახურში ჩადგეს? მე კი მგონია, რომ მალე და თავისთავად... ამიტომ...
ოფიცერი (წამოდგება, ნერვიულად დააბიჯებს). როცა ავლელდები, თვალი მეხუჭება ხოლმე. მაპატიეთ!
პოლკოვნიკი. ერთ მხარეს არის ჭავჭავაძე – ძლიერი პიროვნება, დიდი ფიგურა მეორე მხარეს – ესდეკები. ესდეკებმა დღევანდელი საქართველო ტერორით დათრგუნეს. ზოგი შიშით დადგა ამათ მხარეს, ზოგიც – გამორჩენის იმედით. ილია და ესდეკები ვერასოდეს მორიგდებიან. საქართველო ან ილიას გზით უნდა წავიდეს, ან ესდეკების იდეოლოგიამ უნდა გაიმარჯვოს. ესეიგი ან ერთი უნდა გაეცალოს ასპარეზს, ან...(ფიქრობს) როგორ გგონიათ: ჭავჭავაძის გვერდით ვინ დგას?
ოფიცერი (ფიქრობს, მძიმედ): სამოციანელთა თაობა დაბერდა, დაიშალა, ეს აღარ არის ერთიანი ძალა. შეიძლება ვთქვათ, რომ...ჭავჭავაძე მარტოა.
პოლკოვნიკი. მეც ასე მგონია. „მესამე დასი“ კი აღზევების გზაზეა. ძლიერი ბიჭებიც არიან,
ოფიცერი. არც არაფერს თაკილობენ; ყაჩაღობა, ტერორი...
პოლკოვნიკი. ახლა კი მოდით, ყველაფერი ეს შევაჯამოთ: ჭავჭავაძე საქართველოს თავისთავადობისათვის იბრძვის (პაუზა. ფიქრობს). „მესამე დასისა“ კი დიდი მტერია; თუ რუსეთის იმპერატორი საქართველოს ავტონომიას უბოძებს, ილია მეფეს უფრო შეეგუება, ვიდრე სოციალ-დემოკრატებს. ესდეკებმა ეს კარგად იციან. ესდეკები ებრძვიან მეფეს და არა იმპერიას...
ოფიცერი. მესმის, ჭავჭავაძე მათი მესაფლავეა. სანამ მოითმენენ მას?
პოლკოვნიკი (ფიქრიანად დააბიჯებს). აი, ასე, ჩემო ძვირფასო, ცხოვრებამ, ისტორიამ უკეთესი გეგმა შეიმუშავა, ვიდრე თქვენ მოიფიქრებდით, ამ გეგმის ავტორი ჭავჭავაძის სიმტკიცეა.

ოფიცერი (ფიქრიანად). გეთანხმებით. მას საქართველო უნდა, ესდეკებს კი საქართველო იმპერიაში.
პოლკოვნიკი. ამიტომ... ამიტომ... საქართველო კვლავ რუსეთის იმპერიას იქნება... (გაჩუმდება) აკეთონ თავისი საქმე ესდეკებმა... რა მნიშვნელობა აქვს რა სახელი ერქმევა რუსეთის იმპერიას... ჩვენ ხომ დედა-რუსეთს ვემსახურებით.
ოფიცერი (აღფრთოვანებული შესცქერის პოლკოვნიკს) თქვენ... თქვენ...

პოლკოვნიკი. კარგად იყავით, ველოდოთ, რა გვეჩქარება,

ნათლება სცენა. კვლავ გრძელდება დროის მთრეველთა თრობა და ღრეობა.

ყარამანი (ხელში ყანწი უჭირავს). ახლა კი, თავადნო, უნდა ვადლეგრძელოთ ხმალი!

ფრაკიანი (გაოცებული). აი, გესმით? ხმალიო... ხმალს ადლეგრძელებენ!

აფროდიტა (აფროთოვანებული). ხმალი? რა კარგია, რა ლამაზი! სიმამაცე, ვაჟ-კაცობა, ბრძოლა სახელისათვის, სინდისისათვის, ქალის დაცვა!

პორუჩიკი (ფრაკიანს უფრო მიმართავს). მუდამ კურთხეული იქნება ხმალი ჩვენი, მუდამ! ხმალიცა და ბევრი სხვა რამეცა!

ყარამანი. ვადლეგრძელოთ ხმალი, რომელიც ჩვენს წინაპრებს ეჭირათ ხელში.

ხმალი, რომელსაც დღემუდამ იქნევდნენ და მისით მუსრავდნენ მტერსა. რომ არა ის ხმალი და ის მარჯვენა, რა ვიქნებოდით? ვინ ვიქნებოდით? აბა, ნიკოლოზ, ერთი გვიამბე, როგორ ირჯებოდნენ ჩვენი წინაპრები.

მოძღვარი. იქნებ, იმაზე ვთქვათ, ჩვენ როგორ ვირჯებით?!

პორუჩიკი. ეს ისევ იქ არის!

მოძღვარი. არც მოგეშვებით, ვიდრე ყველა ერთად, წინაპრებით არ გავირჯებოთ, არ მოგეშვებით!

ყარამანი. გვაცალეთ, ნიკოლოზს მოვუსმინოთ!

აფროდიტა. ნიკოლოზ, დაგვატკბეთ თქვენი თხრობითა.

ფრაკიანი (აფროდიტას, ხმადაბლა). ეეჰ, აბა, რას მარგებს ახლა მე იმ ქონების გახსენება, ყაჩაღებმა რომ წამართვეს!

პორუჩიკი. მიდი, ნიკოლოზ, მიდი!

ნიკოლოზი. ის ხომ გუშინ გვიამბეთ, რაოდენი მტერი გვყავდა მუდამა, ისიც გვიამბეთ, ცხარე ომის დროს როგორ გამოაქროლა ერთმა ყიზილბაშმა ცხენი, როგორ ჩაუქროლა ქართველებს, როგორ გავიდა ერთი ქართველი საბრძოლვე!

ლად, გავიდა მეორე, მესამე, მეოთხე, მეხუთე და ლამის როგორ შერცხვნენ ქართველნი.

ყარამანი. ეგ კი, ეგ გუშინ მოვისმინეთ.

ლუარსაბი. შენ მერე გვითხარი, მერე!

პორუჩიკი. ის გვიამბე, რაც მაგის მერე იყო!

ლუარსაბი. ის გვითხარ, წლოვანმა გოსტაშაბიშვილმა როგორ გვასახელა!

მოძღვარი. თვალი გაახილეთ, ქართველნო, შეხედეთ რა ხდება ქვეყანაზედ.

სანამ უნდა ვტკბებოდეთ იმით, რაც იყო და არაფრად მიგვაჩნდეს ის, რაც იქნება!

ბნელდება.

ავანსცენაზე გამორბის მეორე ივერიელი.

პირველი ივერიელი. ჟურნალი „კვალი“ „მოგზაურმა“, შეცვალა. ილიას წინააღმდეგ ბინძურ ბრძოლას ნოე ჟორდანიას და ფილიპე მახარაძე უდგანან

სათავეში. აქ იბეჭდება: (კითხულობს.) „მემამულე ილია ჭავჭავაძემ უღალატა პოეტ ილია ჭავჭავაძეს!“ „სახელმწიფო საბჭოს წევრი ჭავჭავაძე აწამებს გლეხობას!“ „ადრე იგი წერდა: „მარად და ყველგან, საქართველოვ, მე ვარ

შენთანა“. დღეს ილია არ არის ჩვენთან, ესე იგი არ არის საქართველოსთან!“
„ხალხი ბრძოლას უცხადებს მჩაგვრელებს!“ თვე ისე არ გავა, ნოე ჟორდანიამ
და ფილიპე მახარაძემ, ილიას აუგად მახსენებელი წერილი არ გამოექვეყნონ.

მეორე ივერიელი. ილია კი ფინიების ყეფას ყურადღებას არ აქცევს...

პირველი ივერიელი. გარეგნულად სჩანს ასე, თორემ...

მეორე ივერიელი. 1860 წლიდან მთელი საქართველო კითხულობდა ილია
ჭავჭავაძის ლექსს: (კითხულობს.)

მესმის, მესმის სანატრელი
ხალხთ ბორკილის ხმა მტვრევისა,
სიმართლის ხმა ქვეყნადა ჰქუხს
დასათრგუნვად მონობისა!
აღმიტაცებს ხოლმე ეს ხმა
და აღმიგზნებს იმედს გულში,
ღმერთო, ღმერთო, ეს ხმა ტკბილი
გამაგონე ჩემს მამულში.

დღეს კი, ორმოცდახუთი წლის შემდეგ

წითელკაშნეანი. (ომახიანად კითხულობს):

მესმის, მესმის საზარელი
ხალხთ ბორკილის ხმა მტვრევისა,
სიმართლის ხმა მართლა გრგვინავს,
დასათრგუნვად მონობისა!
დღეს გაღონებს თურმე ეს ხმა,
გიორკეცებს დარდებს გულში
და ღმერთსა სთხოვ: ეს მწარე ხმა
არ გაისმას შენს მამულში,
საშუალებაც მოგინახავს,
რომ აღმოფხვრა ეგ ხმა მწარე,
საგურამოელი გლეხი
გასტანჯე და გაამწარე.

(მუშტს მუქარით მოიქნევს) დედას გიტირებთ, მჩაგვრელებო!

პირველი ივერიელი. თქვენ ნახეთ ერთი ვარიანტი ილია ჭავჭავაძის
მკვლევლობისა. ახლა იხილეთ ვარიანტი მეორე: ილია მოჰკლა გლეხობამ,
მემამულის რეპრესიებით გაწამებულმა გლეხობამ.

დუქანში მაგიდას მისჯდომია მწიგნობარი. წინ სადილი და ერთი ბოთლი ღვინო დაუდგამს.
სათვალე, თეთრი „ტოლსტოვკა“, სადილობს, მაგრამ თვალი გაზეთისაკენ უჭირავს.
გაფაცვიცებით კითხულობს. ღვინის ჭიქასაც ისე აიღებს ხოლმე, რომ მისკენ არც
იყურება. გვერდით სუფრაზე კი შეზარხოშებული ყმაწვილები ღიღინებენ.

პირველი ყმაწვილი. აი, ეგ ჭარმაგი კაცი უნდა დავლოცოთ.

მეორე ყმაწვილი. ჭარმაგსა და ჭადარას გაუმარჯოს!

მესამე ყმაწვილი. დახეთ, რა ნათელი ადგას სახეზე!

პირველი ყმაწვილი. კარგი კაცი ჩანს!

მეორე ყმაწვილი. მივიდეთ და დავლოცოთ!

მესამე ყმაწვილი. ვადღეგრძელოთ. მომყეთ, ბიჭებო! (მწიგნობარს მიუახლოვდებიან.) გვაპატიეთ, ბატონო! უკაცრავად ვართ.

მწიგნობარი (უჭირს გაზეთს მოსწყვიტოს მზერა). ა?

მეორე ყმაწვილი. ჩვენ ის გვინდოდა, რომა...

მწიგნობარი (თვალი მაინც გაზეთისაკენ გაურბის). კი, კი, როგორ არა!

მეორე ყმაწვილი. გვინდა სადღეგრძელო გითხრათ.

მწიგნობარი. ბრძანეთ, ბრძანეთ, მე გისმენთ. (გაზეთს თვალს ვერ აცილებს.)

პირველი ყმაწვილი. ჩვენ აქ სამნი შეეკრებილვართ პურის საჭმელად და...

მწიგნობარი. კარგია, კარგია, ახლავე.

პირველი ყმაწვილი. აი, გიცქერდით და ძალიან მოგვინდა დაგლოცოთ, როგორც დიდებული ქართველი ბერიკაცი.

მწიგნობარი (ფეხზე წამოდგება). ნუ შეწუხდებით, გმადლობთ, ღმერთმა გაგახაროთ ბერიკაცის გახარებისათვის, ღმერთმა სიკეთე მოგცეთ!

მეორე ყმაწვილი. დიდხანს იცოცხლეთ, მანამ იყავით, სანამ ფოთლის სიმძიმე მუხლში არ მოგდრეკთ. (სვამს.)

მწიგნობარი. გაგიმარჯოთ, ყმაწვილებო. დიდი მადლობა... დღეგრძელობისა და ხალხის სიყვარულის ღირსი აი, ეს არის. ნახეთ, რა სიტყვა უთქვამს საკრებაულოში. (გაზეთს აიღებს, კითხულობს.) ყური უგდეთ: „ჩვენის ქვეყნისთვის, (თავი ასწია, ყმაწვილებს.) ესე იგი საქართველოსთვისო, გესმით?

პირველი ყმაწვილი. გვესმის, მამა!

მწიგნობარი (კითხულობს). ჩვენი ქვეყნისთვის კანონები აქვე უნდა იწერებოდეს. (ყმაწვილებს.) ესე იგი საქართველოსთვის კანონები საქართველოშივე უნდა იწერებოდესო. (კითხვას განაგრძობს. დამარცვლით.) ჩვენის ქვეყნისთვის კანონები აქვე უნდა იწერებოდეს, ჩვენის ქვეყნის მიერ არჩეული წარმომადგენელთა კრებისაგან. (ყმაწვილებს.) გესმით, რა უთქვამს?

პირველი ყმაწვილი. ძალიან კარგად უთქვამს.

მეორე ყმაწვილი. ეგ ყოფილა ქართველთ მესიტყვე!

მესამე ყმაწვილი. ეგეთი კაცები რომ ბევრი გვყავდეს, საქართველო უკეთეს დღეში იქნება.

მწიგნობარი (ჭიქას ასწევს). მოდით, ღმერთმა ჯანი მისცეს და გამძლეობა, რომ იოლად გაუმკლავდეს ათასი ვიგინდარას შეტევას.

მეორე ყმაწვილი. გაუმარჯოს! (სვამს.)

მესამე ყმაწვილი. ღმერთმა დღეგრძელობა ნუ მოაკლოს! (სვამს.)

პირველი ყმაწვილი (ჭიქებზე ხელს დააფარებს). დამაცა, დამაცა... ეგ რალაც...

ვის სადღეგრძელოს გვასმევთ, ბერიკაცო?

მწიგნობარი. სხვა ვინ იტყოდა ასეთ სიტყვას – ილია ჭავჭავაძე... სხვა ვინა!

პირველი ყმაწვილი. რაო, რა ბრძანე?

მწიგნობარი. ილია ჭავჭავაძე-მეთქი. თქვენ რა, ილიას სახელი არ გსმენიათ?

მეორე ყმაწვილი (ღვინოს სახეში შეასხამს მწიგნობარს). ეს ვისი სადღეგრძელო შემოგვაპარე, ბებერო, რა გაგვიბედე!

მწიგნობარი. რას სჩადით, ყმაწვილო!

პირველი ყმაწვილი. ეგ გლენთა მტანჯველი თავადი გოჭივით უნდა დაკვლათ და სადღეგრძელოს გვასმევ?

მწიგნობარი (გააფთრებული). არამზადებო, მოძალადენო! ვინ უნდა დაკლათ?!

(პირველ ყმაწვილს ეცემა, აჯანჯლარებს.) აბა, გაიმეორე რა თქვი, გაიმეორე, შე პირშავო, შენა, ვინ უნდა დაკლათ – საქართველო?

მეორე ყმაწვილი (ისე შემოჰკრავს მოხუცს, რომ მწიგნობარი იატაკზე ეცემა).

33.

შესანდობარს, შესანდობარს დავლევთ მაგ გლეხთა სისხლისმწოველისა.

მესამე ყმაწვილი. ეს თურმე იმ მემამულის ჯალაგისა ყოფილა. აბა, ფეხზე დადექ, ქოფაკო, (წამოაყენებს.) ფეხზე დადექ-მეთქი. (ურტყამს.)

მწიგნობარი. მიშველეთ... მტარვალნი, ყაჩაღნი... ხალხნო! (სამი ყმაწვილი გამეტებით სცემს მოხუცს.)

მეორე ყმაწვილი. დაჰკა, დაჰკა ამ თავადის დამქაშსა!

მესამე ყმაწვილი. შენ კიდევ ფეხზე დგახარ? (ძლიერ დაარტყამს, ბერიკაცი კვლავ იატაკზე გაგორდება.) აჰა, ეგეც აგრე! ხედავ, რამდენი არიან?

პირველი ყმაწვილი. ცოცხალია?

მეორე ყმაწვილი. არ არის და ძალიან კარგი! გლეხკაცთა მჩაგვრელს საიქიოს კართან შეხვდება.

მესამე ყმაწვილი (მწიგნობარს დასძახის). დღეიდან საიქიოს კართან იდექ, რომ მუხლები დაუკოცნო შენს პატრონსა. წავიდეთ!

გადიან. ღუმილი.

მწიგნობარი (კარგა ხნის შემდეგ თავს ასწევს). თუ საქართველოში ამას შენზე ამბობენ, სიცოცხლეს აზრი აღარ ჰქონია, ილია ბატონო!

დაბნელება.

სცენაზე ჯერ კიდევ ბნელა. მოისმის ფილიპეს მჭახე ხმა. თანდათან შუქიც ინთება.

ხმა. რევოლუციას ვერ დაამარცხებენ, ამხანაგებო! დღეს რეაქცია თითქოს იმარჯვებს, მაგრამ ჩვენმა გამოსვლებმა, ჩვენმა ბრძოლამ ხომ დაგანახათ, რა ძლიერია ნება ხალხისა, თუ როგორ სძულს თვითმპყრობლობა, მეფის მთავრობამ ჩვენთან რამდენი ალიხანოვ-ავარსკიცი არ უნდა გამოგზავნოს, მუშათა კლასი, გლეხობა მაინც არ შეეპუება მჩაგვრელთა ძალადობას.

პირველი ივერიელი. მაშ ასე, ილიას მკვლელობის მესამე და ყველაზე რეალური ვარიანტი. სოფელი ბახვი გურიაში. ფელდშერ პროკოფი ბერეზიანის სახლი, (ხმადაბლა, ლამის ჩურჩულით). აი, ის კაცი, კრებას რომ თავმჯდომარეობს, რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის კავკასიის ბიუროს ერთ-ერთი ხელმძღვანელია – ამხანაგი ფილიპე.

მეორე ივერიელი. ამათ ესდეკებს ეძახიან და საქართველოში ყაჩაღებით უფროთხიან.

პირველი ივერიელი. დანარჩენები საძმოთა წევრები არიან, ანუ ყაჩაღები. პარტიის საჭიროებისათვის ფულს ესენი შოულობენ.

ფილიპე. თქვენ მოისმინეთ მიმდინარე პოლიტიკური სიტუაციის ანალიზი.

შეძახილები – კარგია!

– სწორია!

– არ დავნებდეთ, ძამა, ჩვენ მაგათ, არა!

– დავცხოთ, მაგათი დედაც!

ფილიპე. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის – კავკასიის ბოლშევიკების ბიუროს დღის წესრიგში კიდევ ერთი საკითხი დგას: სახელმწიფო

სათათბიროს წევრის, მემამულე ილია ჭავჭავაძის ლიკვიდაცია. გთხოვთ გამოსთქვათ თქვენი აზრი გლეხების სისხლისმსმელ ჭავჭავაძის შესახებ. რას იტყვით, ამხანაგებო!

ავალო მე, რავარც პარტიის წევრს, ხომ მაქვს უფლება ვიკითხო. ჯერ ერთი,

34.

რეიზა დარჩა უცილებელი ილია ჭავჭავაძის ლიკვიდაცია და მეორეც...

ფილიპე (აწყვეტინებს). ჯერ პირველ კითხვას გავცეთ პასუხი. ილია ჭავჭავაძემ გვიღალატა.

ავალო (ფიქრიანად). კი მარაა... მაი რაფერ, არ გამოდის რაცხა! მაგი ხო არასოდეს ყოფილა ჩვენი პარტიის წევრი.

ფილიპე. უღალატა ქართველი ხალხის ინტერესებს. ჩვენი პარტია კი მშრომელი ხალხისთვის იბრძვის, მემამულე ჭავჭავაძე სახელს უტეხს ჩვენს იდეებს, მას სურს საქართველო მოსწყვიტოს პროლეტარიატის საერთო მოძრაობას, ეს ქვეყანა გახადოს დამოუკიდებელი ბურჟუაზიული სახელმწიფო.

ავალო. იმას თავისი გზა აქვს, ჩვენ კილო – ჩვენი. ეს ერთი. ახლა მიორე – მაი თავადი არ იყო, ჩვენ რო დაგვიცვა?

ფილიპე (გალიზიანებული). იქნებ, ზოგიერთს მართლა ასე ჰგონია, მაგრამ მემამულეები მუშებსა და გლეხებს, მშრომელ მასას არასოდეს არ იცავდნენ.

ავალო. რავა, შე კაცო, ალიხანოვ-ავარსკი რო ნასაკირალზე მოდიოდა, ილია ჭავჭავაძე არ იყო თავადების კრება რო ქნა და დეიდახა, თუ ვართ კაცები, მაგი ავარსკის ჯარი ჩვენს ძვლებზე გადავატაროთ გურული გლეხკაცისკენო?

ფილიპე. ყალბი პროპაგანდაა!

ავალო. მაგი კაცი არ იყო, გურულების დამხმარე კომიტეტი რო შექმნა? ახლა არ მითხრა, ესეც პროპაგანდააო.

ფილიპე. ამხანიგო ავალო, თუ შენ გინდა, ბოლშევიკი ამხანიგების კრება ბურჟუაზიის, მემამულეების სიკეთეზე სალაყბოდ აქციო, ჩვენ ამაზე დასკვნებს გავაკეთებთ.

ავალო. რა ვქნა, ძამა, ამ კომიტეტს პირველმა მაგან არ შესწირა ასი მანეთი? დაგავიწყდათ? ჩვენს ძმებს – გურულებს მხარში უნდა ამოვუდგეთო.

ფილიპე. მერე რა პასუხი მიიღო? ნამდვილმა ბოლშევიკმა გურულებმა ერთ კვირაში ის ფული უკან გაუგზავნეს: ხალხის მტრისგან დახმარებას არ ვღებულობთო. თუ ზოგიერთ მემარჯვენე ამხანაგს ჰგონია, გულ-ხელდაკრეფილი უნდა შევეყურებდეთ იმას, თუ როგორ ჩაგრავენ გლეხობას, ჩვენს შორის არ უნდა იყოს! ამოიღეთ ამხანაგებო, ხმა, რას გაჩუმებულხართ! (შეუტია.) იცი თუ არა შენ, ავალო, რას უშვრება ეს მემამულე კნიაზი საგურამოელ გლეხებს? სულს ხდის, როზგავს, სოფლის წყაროსაც კი არ ასმევს. ერთი თქვენი მოძმე ისე აწამებინა, იქვე დალია სული.

პირველი. ჭავჭავაძე არის ადამიანი, რომელსაც კაცური კაცის სახელი ვერ ეწოდება, მაგი არ არის კაცი, რომელიც საკუთარი ნათლობის სახელით უნდა მოიხსენიო. მაგი არის უზრდელი... ჩვენ ხომ ვიცით, საგურამოს ამ ცნობილ გმირს სხვათა ლანძღვა-გინებაში, გაბრიაბრუებაში ბადალი არა ჰყავს.

მეორე. ჭავჭავაძე არის მახეზლარა და ჯაშუში. მან გლეხები დააბეზლა თავისი ნივთიერი ინტერესებისათვის.

ფილიპე. არა გვეონია, მასზე მეტი ბეზლობა ჩაედინოს ბეზლობაში სახელგანთქმულ გრინმუნტს, მეშჩერსკის, გინდაც კომაროვს და პალმს.

მესამე. მაგი არის უსინდისო მესაკუთრე და ხალხის გამყველე-გამტყავებელი.

მეოთხე. გლეხებმა ილიას სთხოვეს შენი ტყიდან შეშას გავიტანოთ. თავადმა: ნებას მოგცემთ გაიტანოთ საწვავი შეშა, თონის ფიხში მხოლოდ ზურგით და არა ურმით, ტყის სიღრმიდან და არა ახლოდანო.

ფილიპე. ამხანიგო ავალო, გასაგებია? (ავალო თანხმობის ნიშნად თავს აქნევს.) ჭავჭავაძის ლიკვიდაცია დავალებული აქვს ჩვენს ორგანიზაციას. საჭიროა შევარჩიოთ ტერორისტთა ჯგუფი, როგორი იქნება თქვენი წინადადება?

35.

ავალო. რა ვქნა, ამხანიგო ფილიპე, მიჯავრდები, მარა სათქმელი რეიზა არ ვთქვა?

ფილიპე (უკმაყოფილოდ). კიდევ რა გინდა, ავალო?

ავალო. არაა მაგი სწორი. არ იქნება მასე!

ფილიპე. გისმენ.

ავალო. ეგ თავადია, თუ ვინცხა, სახელოვანი კაცია. მაგის გაგორებას დიდი ამბავი მოყვება. რეიზა გინდათ, პარტიის გარევა ამ საქმეში?

ფილიპე. მოკლედ მოსჭერი. რა გინდა, ავალო!

ავალო. ასე ვქნათ ჩვენ: დავადგინოთ მაგ თავადის ქონების ექსპროპიაცია, თავადი რო სიკვდილის გზას დაადგება, ჩვენი კომიტეტის წევრებმა გატეხონ მაგისი სახლი და პარტიის საჭიროებისათვის გეიტანონ გასატანი...

ფილიპე. მთავარი მტარვალ ჭავჭავაძის განადგურებაა და არა ქონება.

ავალო. მეუბნებით, საგურამოელ გლეხებს ხდისო სულს. თვითონ გაანძრიონ ხელი. მართალია, ჩვენი ჩაგონებით, მარა გლეხები ყველა კუთხეში თვითონ ხოცავენ ექსპლუატატორ მემამულეებს. რეიზა გვაავიწყდება, პარტიას რა ბიჭები ჰყავს მაგ კუთხეში, იმ იმერელი ბიჭისნაირი ფირალი, ჩვენშიც არაა ბევრი!

ფილიპე. ეტო ინტერესნო, ნაღო ობსუდიტ. შევარჩიოთ ჯგუფი, რომელიც შეასრულებს კომიტეტის დავალებას და თუ პარტია შენს მოსაზრებას გეიზიარებს, დავალებას კი შევცვლით. დიტოიე ბასილაშვილო, ერმილე და კალინიკე დოლიძეებო, მელქისედეკ მულრანიძე, ნიკო და კორნელ შავიშვილებო, ლადიკო გაგუავ, გამოით წინ! (წინ გამოდის შვიდი კაცი.) აი, ამათგან კენჭისყრით შეირჩევა სამი ვაჟკაცი, მოიტა შენი ქუდი, ლადიკო! (ლადიკო გაგუამ ქუდი მოიხადა, თავმჯდომარემ შიგ ჩაჰყარა ქალაღდის რამდენიმე ნაგლეჯი.) ამოიღეთ, ვისაც შეხვდება განაჩენი: „ხალხის სახელით“, ის შეასრულებს პარტიის ნებას. (შვიდი კაცი ერთდროულად ჩაჰყოფს ქუდში ხელს. სამი თავმჯდომარის წინ დადებს ქუდიდან ამოღებულ ქალაღდის ნაგლეჯებს.) ამრიგად, ანხანიგებო, კენჭისყრით ხალხის განაჩენის სისრულეში მოყვანა წილად ხვდათ ერმილე და კალინიკე დოლიძეებს და დიტოიე ბასილაშვილს. ამით კრება დასურულად ცხადდება. ეს სახლი დატიეთ თიო-თითოდ, იყავით ფრთხილად, მტერი ყოველ კუთხეშია ჩასაფრებული.

დაბნელება.

ირგვლივ ღუმილი გამეფდება. ამ ღუმელში გაისმის სტვენა, მერე ეტლის ზარის რიტმული ხმა. ეტლი მშვიდად მოდის გზაზე. გვესმის ჩურჩული:

- მოდის!
- ეტლი!
- ადგილებზე!
- არ ააცდინოთ!

არე-მარეს გააპობს შეძახილი:

- სდექ, შეჩერდი-მეთქი,
- აღსრულდეს ხალხის ნება!
- ჰკა მაგასა!

რამდენიმე გასროლა.

36.

შეძახილი: რას სჩადიხართ, ილია ვარ!

ეს შეძახილი რამდენიმეჯერ სხვადასხვა ინტონაციით, ძალით მეორდება:

- რას სჩადიხართ, ილია ვარ!
- რას სჩადიხართ, ილია ვარ!
- რას სჩადიხართ, ილია ვარ!
- რას სჩადიხართ, ილია ვარ!

შეძახილს გადაფარავს მოქეიფეთა, დროის მთრეველთა სიმღერა.

პორუჩიკი (ყვირის). გაჩუმდით, ხმა ჩაიკმიდეთ, ნუთუ, ვერ გაიგეთ!

ყველანი გარინდულნი დგანან. შეშინებულნიც.

ლუარსაბი (კარგა ხნის შემდეგ). კი, ვილაცამ გაისროლა.

აფროდიტა. ვილაცას ესროლეს.

ნიკოლოზი. სამჯერ გაისროლეს.

პორუჩიკი. არა, ოთხჯერ!

აფროდიტა. ვილაცა მოკლეს!

დავითი (უფრო ხმამაღლა და გაბედულად). ვილაც მოგვიკლეს, ხალხნო, ვილაც მოგვიკლეს, ხმა ამოიღეთ!

ყარამანი. ვინ აღარ არის, ვინ გვაკლია!

ლუარსაბი (უფრო გაბედულად, დაძაბულობა მატულობს). ხმა ამოიღეთ, ვინ აღარა გვყავს, ვინ, ვინ დააკლდა ჩვენს არე-მარეს?!

მოსე. მოჰკლეს... მოჰკლეს... ადამიანი მოგვიკლეს!..

აფროდიტა. ჰოდა, ვინ არის... ვინ დაგვაკლდა ისედაც მცირეთ!

ყარამანი. ყველა იკითხეთ, ყველა მოძებნეთ!

ისმის შეძახილები: მე აქა ვარ!

- ცოცხალი ვარ!
- არაფერიც არ მომხვედრია!

- ვერც ვერაფერს დამაკლებენ.
- თქვენს შორისა ვარ, ძმებო!
- რა კარგია სიცოცხლე!
- ჩვენ მარად ვიქნებით!
- რაც კარგები ვართ, ჩვენა ვართ!
- ეგლა მაკლდა!
- კიდეც ეცადათ, რა?!

აფროდიტა. მაინც ვინ წაგვართვეს, ვინ აღარა გვყავს!

ნიკოლოზი. ვინ დასტოვა ეს სამოთხე!

ყარამანი. ამ წალკოტს ვინ გაეცალა?

ფრაკიანი. ისე ვინ იცხოვრა, რომ ბოლო მოუღეს?

ლუარსაბი. თავს ვინ იღო ასეთი ცოდვა!

აფროდიტა. ვინ, ვინ დაგვაკლდა?

ყარამანი. მოძღვარი არ ჩანს.

ყველა ერთად. მოძღვარი?!

მიმოიხედეს. მოძღვარს დაეძებენ. შედეგ თითქმის ჩურჩულით:

ლუარსაბი. რატომ, რისთვის?..

პორუჩიკი. რა დააშავა მოძღვარმა?

აფროდიტა. რა სათნო იყო, რა მშვენიერი!

შეძახილები: - ეგ რომელი იყო?

- ჩვენს შორის მოძღვარი არა ყოფილა!

- არა, არა, მე არ მახსოვს!

- არც მე.

- რანაირი იყო?

- რა ეცვა?

- ჭაბუკობდა, თუ ბერიკაცობდა?

პორუჩიკი. როგორ არ გახსოვთ, ხალხნო, აი, ცხენებიო...

აფროდიტა (კისკისებს). ბედაურებზე შესხდნენ და გაფრინდნენო.

ყარამანი. რას არ იტყვიან, ვეჟო, რას არ იტყვიან!

ლუარსაბი. ბედაური ქართველები ბედაურებზე შესხდნენ და გაფრინდნენო.

ფრაკიანი. მაგას ისიც კი უთქვამს, ყველა ბლუი და ყველა ცრუიო!

ნიკოლოზი. ჭკუას გვარიგებდა, თითქო, ჩვენ არაფერი ვიცოდით,

ლუარსაბი. ვითომ თავად ყველაფრის მეცნიერი იყო.

პორუჩიკი. ყოველ ჩვენგანსა, ყოველ ჩვენგანს ჩასძახოდა!

მოსე. გლახაკნი დააპურეთო, რომ გვასწავლიდა?

ყარამანი. ჰოდა, რატომ გიკვირთ?

ფრაკიანი. აი, ჩვენ ვართ ჩვენთვის, ჩვენი ოჯახებისთვის და ხელსაც არავინ გვაკარებს.

ლუარსაბი. ვჭამთ, ვსვამთ, ვქეიფობთ. ვინმემ რამე დაგვიშავა?

პორუჩიკი. ეგ ამბავი, მე თუ მკითხავთ, ჭკუის სასწავლებელიც არის.

დავითი. იყავი შენთვის, შენი ოჯახისათვის...

ფრაკიანი. მე აფროდიტაზე უფრო ლამაზ აფროდიტასთან...

აფროდიტა. ეგ უთქვამთ, ათასგზის უთქვამთ, რამე ახალი, სხვა, ჟრჟოლვის-
მომგვრელი...

ყარამანი (ყანწით ხელში). სმენა და გაგონება, პატივდებულნო, სმენა და
გაგონება! ჩვენ ცოცხალნი ვართ, სიცოცხლეს გაუმარჯოს!

ლუარსაბი. ხომ ხედავთ, ეს ქვეყანა, კვლავაც ჩვენია!

ყარამანი(აღტაცებული შესძახებს). ჩვენს საქართველოს გაუმარჯოს!

მოწონების, სიხარულის გამომხატველი შეძახილები. ადამიანები გამეტებით
დღესასწაულობენ. თავბრუდამხვევი ცეკვა, სიმღერა.

მოძღვარი (სცენის სიღრმიდან მოდის). არა, მე ცოცხალი ვარ, მათ გულისცემა
შეწყვიტეს ჩემი, სიცოცხლე – ვერა. თქვენთან ვიქნები მარად და ყველგან, რომ
ძირშივე არ შეიკვეცოს ფიქრი ქართველთა, რომ ვიყოთ არა ისეთი, როგორიც
ვართ, ისეთნი, როგორიც უნდა ვიყოთ... ვარ დარაჯი ჩემი ძმისა.

ყარამანი(სახტად). აკი გაგვეცალნენო?

აფროდიტა. აკი ბედაურებთან ერთად გაფრინდნენო?!

ფრაკიანი (გაოგნებული). ისევ მობრუნდნენ?ამათ რა გაუძლებს!

ნელ-ნელა ეშვება ფარდა